

274

ՄԻՈՆ

Մ. ՅԱԿՈԲՅԱՆԻ ՎԱՆԻ ՏԱՅՈՑ ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

«سیون» مجله ارمنیة شهریه ، دینیة ، ادبیة ، ثقافیة ، للغة والبیان .
"SION" an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երես

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

- Ս. Յարութեան Տանարի Գորգութեան ի խնդիր հանգստանալու բան
ձեռնարկը Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ 33

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

- Խղմամբ ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ 37
- Ստախոսութեան մեղքը ԳԷՈՐԳ Ս. ՃԻՆԻՎԻՋԵԱՆ 41

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

- Մեղքի շուտանկերէն (Նեղոսի լուսար) ԵՂԻՎԱՐԻ 43
- ... Դովբայ ի՞նչպէս չընեմ ես Գ. ՃԱՐՏԱՐ 47

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

- Ճառ ի Ս. վկայան Բրիտանի Ն. ԵՊՍ. ՄՈՎԱԿԱՆ 48

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

- Կեչառուի » » » 50

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

- Հեռագիրներ 51
- Եկեղեցական-Բեմական 51
- Պատշոնական 52
- Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Տիար Արիս Մանուկեանի Ճառը 53
- Հ. Բ. Ը. Միութեան Անդամական Ընդհ. Ժողովի Ասենագրութիւնը 58
- Զեկոյց Դաւութ Կիւլպէնկեան Հիմնադրութեան — Հայկական Գործեր 63

ՍԻՈՆ-ի Տարեկան Բաժնեգիրն է,
բոլոր երկիրներու համար՝ Անգլ. Նիւիոն 20
Redaction of the Armenian Monthly SION
Armenian Patriarchate,
P. O. B. 4001,
Old City - Jerusalem (Jordan)

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Է. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1963

◀ ՓԵՏՈՒԱՐ ▶

Թիւ 2

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ԽՆԴԻՐ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամիսներ առաջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Սփիւռքի բովանդակ հաշութեան ուղղած իր սրբատառ կոնդակով, սրտազին հրաւէր կ'ուղղէր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր հարազատներուն, որ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան գործին բերեն իրենց ամբողջական մասնակցութիւնը: Ուրախ ենք այս առիթով հոս յայտարարել կարենալու՝ որ Նորին Ս. Օծութիւնը ստանձնած է նոյնպէս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ արդէն իսկ կազմուած Կեդրոնական Յանձնախումբի նախագահութիւնը, և իբրեւ պետ՝ Յանձնաժողովի իւրաքանչիւր անդամին զրկած է առանձին զիր, հրաւիրելու համար բոլորը իրենց այս պարտականութեան, ինչպէս նաև հրահանգելու ամէնքը որ քաղցր յօժարութեամբ կատարեն իրենց բաժին ինկած մասը, ազգային և եկեղեցական այս նուիրական Սրբավայրի նորոգութեան ի նպատակ ըլլալիք հանգանակութեան ձեռնարկին մէջ:

Կեդրոնական Յանձնաժողովի կազմը կը բաղկանայ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի զլխաւորութեամբ, հետևեալ անձնաւորութիւններէ. —

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕՐՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ՎԱՋԳԷՆ Ա., ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆՈՅՆ ՀԱՅՈՅ,
Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրտէրեան, Պատրիարք Հայոց Ս. Երուսաղէմի,
Գեղե. Տ. Սիոն Արքեպս. Մանուկեան, Առաջնորդ Հիւս. Ամերիկայի,
Գեղե. Տ. Սերովբէ Արքեպս. Մանուկեան, Կաթ. Պատուիրակ Երուսաղայի,
Գեղե. Տ. Բաբգէն Եպս. Ապաշեան, Կաթ. Պատուիրակ Հար. Ամերիկայի,
Մեծայարգ Տիար Հայկ Դավուհեան,

» » Ալեք Մանուկեան,
» » Զարգ Գարակէօղեան,
» » Յովհաննէս Տիարպէֆիեան,

Ս. Յարութեան Տաճարին ի նպաստ հանդանակութեան դործը, առայժմ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, իր ընդհանուր գիծերով ամփոփելէ վերջ, իրաւունք ունենալ կը կարծենք ըսելու թէ համազգային այս ձեռնարկը ամենուրեք արթնցուցած է մեծ շահագրգռութիւն ինչպէս նաև պատրաստակամութիւն, ի զին ամէն բանի հայթայթելու պահանջուած գումարը, որպէսզի ամենագոյն չափովն իսկ չնուազի մեր եկեղեցիին ու ազգին դիրքը, կրօնական ու ցեղային իրաւունքներու մրցարանը հանդիսացող Ս. Երկրին մէջ։ Աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած Սփիւռքի մեր ժողովուրդը, որուն համար շատ անգամ չոր ու չուկայիկ մտածումներէ տարուող միտքերը կը խորհին թէ ան իր նիւթական ապրուստին հոգը միայն ունի ի նկատի, զիտէ մէկ սիրտ և մէկ հոգի դառնալ, ի խնդիր իր մտաւոր և հոգեկան արժէքներու պաշտպանութեան։ Վասնզի մեր ժողովուրդը զիտէ իր պատմութենէն, ինչպէս նաև հանապազօրեայ իր ապրումներէն թէ՛ հաւատքը, հոգեկան արժէքները, շատ աւելի կարևոր են ժողովուրդի մը գոյութեան համար, քան նիւթական առօրեայ մտախոհանքը։ Ի վերջոյ յաւիտենական է ճշմարտութիւնը թէ «ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ»։

Հրաշալի է երևոյթը, որ մէկ կողմէ օտարներու առջև կը յայտնագործէ մեր տկարութիւններուն ներքև անտեսանելի դարձած հոգեկան զեղեցկութիւններ, միւս կողմէ կրնայ գմեղ սրտապնդել այն մտածումով՝ թէ հակառակ ամենուրեք մեր այժմու անմիաբանութեան, մեր մէջ կան տակաւին միութեան առիթներ և կէտեր, որոնց շուրջ կարելի է համախմբուիլ ազգովին, զիրար հասկնալու և անցեալի նուիրականութեանց յուշով կազդուրելու ներկայի զգացումը և ապագայի յոյսը։

Երկրորդ պարագան, զոր անհրաժեշտօրէն կ'ուզենք մատնանշել հոս՝ իբրև բուն զաղտնիքը ամբողջ Սփիւռքի այս խանդավառութեան, կրօնական և ազգային արժէքներու և անոնց շուրջ անշփոթ միաւորութեամբ զգացուած այն ոգին է, որ մեր պատմութեան և ճակատագրին բոլոր ելիէլներուն վրայ, մեր տխուր և պայծառ թուականներուն վերև սաւառնող խորհուրդը եղած է շարունակ։ Կրօնական հաւատքին զգացումն է որ թիւ կու տայ դեռ մեր հոգիներուն։ Նկատի աւնեցէք որ հարցը մեր հաւատքի դարաւոր կոթողին՝ աշխարհահամատուռ Ս. Յարութեան Տաճարին կը վերաբերի, որ ամէն բանէ աւելի և վեր մեր կրօնքին ու հոգիին մարակոցն է, և ոչ թէ պարզ շէնքի մը։ Այս է զգացումը Սփիւռքի բովանդակ մեր ժողովուրդին անաւարակոյս, և անոնց՝ որ լծուած են այս գործին, ինքզինքնին մտադիր են թարկելով անոր պարտադրած ամբողջ տաժանքին։

Ըսած ենք ու նորէն կը կրկնենք, անցեալէն մեզի եկած թանկագին և սրբազան ժառանգութիւններ են Ս. Տեղեաց մեր իրաւունքները, մեր հաւատքին անփշրելի անօթները։ Կրօնը և անով Հայ եկեղեցին մեր կեանքին լուսաշաւիղն է։ Դարերու ընթացքին, հակառակ մեզի պարտադրուած դժնդակ պայմաններուն, տիեզերական բռնակալութեան, մեր ցաւին հանդէպ եղեռնային անտարբերութեան, Հայ ժողովուրդը շնորհիւ իր եկեղեցիին և պապերու ոգիին, պահեց իր ինքնութիւնը և անդենականի յոյսին և հաւատքին զեղեցկութիւնը։ Մեր հոգեկան և իմացական արժէքներու զուրգուրանքը աւելի քան երբեք պէտք

է տեական մտասկեռումը ըլլայ մեզի համար, առով արժեքներու մեր ներք
ցեղային այն ոգին՝ որ այսօրուան մեծ և փոքր ժողովուրդները այսօր տենդն է:

Դժնդակ օրեր ճամբայ են ելած զէպի մեր հաւաքական զոյութեան
մերձաւոր ապառնին, մեր նուիրական սրբութիւններուն ու մեր Եկեղեցիին,
մեր լեզուին և տւանդութիւններուն, աննահանջ, միակտուր, այլամերժ և վայ-
րազ պաշտամունքը՝ դրօշակն է մեր բախտաւոր համախմբումին և զոյատեան:
Իր հայրենի Աստուածը և անցեալի նուիրականութիւնները ուրացող մարդը իր
հայրերու յիշատակը կոխկրտող սիրտ մըն է:

Երրորդ կէտը, որ այս գործի յաջողութեան մղիչ ու պայծառ զգացումը
կը հանդերձէ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի անձին ու փառաբին հանգէպ ցոյց
տրուած յարգանքի, սիրոյ և հնազանդութեան կեցուածքն է բովանդակ Սփիւռքի
մէջ: «Հրաման ի Տեառնէ», Էջմիածինն է որ կը պատուիրէ, Մօր ձայնն է որ
կ'արձագանգէ հողիներուն խորը, «եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ»:
Եւ այդ ձայնը, արևոտ ճամբայ մը ինչպէս, կ'երկարի ժամանակներու և միա-
քերու բոլոր փուլումներուն մէջէն, զէպի մեր աւանդական ու նուիրական
զգայնութեանց փրկարար ամրոցը, միւռոնի սրբութեամբ կաթկթելով ամէն Հա-
յու սիրտէն ներս:

Նոյնքան բարենշան է անտարակոյս համերաշխ շահագրգռութեան այն
երևոյթը զոր մեր ժողովուրդի բոլոր հատուածները ցոյց տուին և կու տան,
իրենց թերթերուն միջոցաւ, արտասպելով բոլոր հազարգազութիւններն ու
յօդուածները, և լուսաբանելով հանրութիւնը Ս. Յարութեան Տաճարի Հայոց
բաժնի նորոգութեան շուրջ և անոր կարեւորութեան մասին, խորապէս զգալով և
զգացնելով բոլորին թէ այս գործը սրբազան պարտականութիւն մըն է, կարօտ
բովանդակ Հայ ժողովուրդին օժանդակութեան:

Չէինք խաբուած մեր զգացումներուն և ակնկալութիւններուն մէջ, երբ
Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան մեծագումար ծախքի մասին զրելով,
կը յայտնէինք թէ Արցոց Յակօրեանց Միաբանութեան ուսերուն դրուած այս
ծանր բայց սրբազան պարտականութիւնը միայն մերը չէ, այլ բովանդակ Հայ
ժողովուրդին, և վստահ էինք որ մեր Ազգային Հաստատութիւնները, կրօնազգած
և ազգանուէր ունեւորները, և առհասարակ բովանդակ Հայութիւնը միահամուռ,
թոյլ պիտի չտային որ Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ այնքան կարևոր
այս Աթոռին կապուած, սակայն բովանդակ Ազգին պատկանող, Ս. Տեղեաց մեր
իրաւունքները միայն անպաշտպան ու անվճար, և պիտի ընէին իրենց առա-
ւելագոյնը, լաւագոյնս հոգալու Ս. Յարութեան Տաճարի Հայոց բաժնի նորոգու-
թեանց ծախքը և ապահովելու մեր իրաւունքները:

Այժմ՝ ուրախ ենք յայտարարելու որ Ս. Յարութեան Տաճարի վերանո-
րոգման համար ձեռնարկուած հանգանակութեան գործը իր յաջող և արդիւնա-
ւոր ընթացքին մէջ է, Հիւսիսային Ամերիկայի մեր պատուական հասարակու-
թեան ջանքերուն շնորհիւ: «Սիոն»ի Օգոստոս-Սեպտեմբեր միացեալ թիւի
Խմբագրականին մէջ ուրախութեամբ և երախտագիտութեամբ անդրադարձած
էինք արդէն Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան բերած իշխանական մաս-
նակցութեանը, որ Ս. Յարութեան Տաճարի Հայկական բաժնի նորոգութեան կը

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ԽՂՃՄՏԱՆՔԸ

«Ո՞րչափ եւս առաւել արիւնն Քրիստոսի, որ ի ձեռն Հոգւոյն յալիսեմականի մասոյց զանձն անարատ պատարագ Աստուծոյ, սրբեցէ զսիրդ մտաց ձերոց ի մեռելոսի գործոց անժի՝ պաշտել զԱստուած կենդանի» (ԵԲՐ. Թ. 14) :

Հին Ուխտի օրէնքով, ցուրերուն և նոխաղներուն արեան և երինջներուն մոխիրին սրտկումով՝ պղծեալները կը սրբուէին։ Երարայեցոց Թուղթին հեղինակը, ասիկա իր աշխին առջև ունենալով, Քրիստոսի արեան աստուծութիւնը և փրկարար դերը բացատրելու համար կ'ըսէ. «Հապա որչափ տւելի Քրիստոսի արիւնը, որ յալիսեմական հոգիին ձեռնով Իր անձը անարատ պատարագ մասոյց Աստուծոյ, պիտի սրբէ ձեր խղմանքը մեռած գործերէ, կենդանի Աստուածը պաշտելու համար» :

Այս խոսքը երկու կարևոր իրողութիւններ կը մատնանշէ։ Մէկը այն է թէ այս աշխարհի մեռած գործերով խղմտանքը կրնայ պղծուիլ, իսկ միւսը՝ թէ Յիսուս Քրիստոսի արիւնը կարող է մեր խղմտանքը սրբել բոլոր ապականութիւններէ և մեզ առաջնորդել կենդանի Աստուածը պաշտե-

լու։ Կրօնքը խղմտանքի հետ սերտ աղերսունի, մանաւանդ Քրիստոսնէութիւնը հաւատացեալներէն կը պահանջէ ունենալ մաքուր ու ամբիժ խղմտանք, ինչպէս Պօղոս առաքեալ ի միջի այլոց կ'ըսէ Տիմոթէոսին. «Եւ ունենաւ հաւատք ու մաքուր խղմանք» (Ա. Տիմ. Ա. 19)։ Քանզի առանց մաքուր խղմտանքի կարելի չէ ապրիլ քրիստոնէական կեանքը։

Ա. — Խնջէ խղմանքը. — Խղմտանքը մեր բնաւորութեանը մէջ գրուած հոգեկան այն ընդոժին կարողութիւնն է, որով կը զանազանենք շխտակը սխալէն, բարին՝ չարէն, օգտակարը՝ միասակարէն, իրականը՝ կեղծէն և աստուածահաճոյ արարքը՝ մարդահաճոյ արարքներէն։ Ինչպէս ականջը ձայնը կը լսէ և աչքը առարկաները կը տեսնէ, նմանապէս խղմտանքը կը զգայ մարդու մը արարքներուն բարի կամ չար, շխտակ և կամ սխալ ըլլալը։ Մարդկային ամէն էակ ունի այս խղմտանքը։ Հետեւաբար խրաքանչիւր ոք կարող է բարին ընտրել և չարէն խորշիլ, եթէ կամի և եթէ հաւատարիմ մնայ իր ողջամիտ դատողութեան և ապրի ըստ այնմ կեանքի գոյամարտին մէջ։

Ըստ «Ինքնօգնութիւն» գրքի հեղինակ Սկոթիայի Սամուէլ Մալլիքի, «խղմանքը մարդկային հոգիի յասուկ կարողութիւն մըն է, զոր կրնանք կրօնական բնազդ կոչել»։ Անիկա, որպէս արդարութեան լաւագոյն պաշտօնեայ, լմարդուս վստահելի առաջ-

յատկացնէր 100,000 Անգլ. Ոսկիի զումար մը, մէկ երրորդը Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքարանին բաժին ինկած ծախքին, յիշեալ Տաճարի վերանորոգութեանը մէջ։ Բնաւ չենք տարակուսիր թէ Սփիւռքի միւս կեդրոններուն մէջ ևս, երբ յանուն Երուսաղէմի՝ բայց մանաւանդ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան դիմուի մեր բարեկրօն և իր սրբութիւններուն նկատմամբ պաշտամունք ունեցող հարազատներուն, անոնք պիտի գիտնան բանալ իրենց սիրտերը, նիւթական այս նուիրաբերման մէջ, վճարելու համար հոգեւորաբար իրենց կրօնի այս աշխարհամատուռ կոթողին, որ մայրն է քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներուն։

Լաւ սկզբնաւորութիւն մը, ինչպէս կ'ըսէ առաքել, լաւագոյն վերջաւորութեան մը հաւաստիքն է։ Աղօթներ ի սրտէ որ եկեղեցական և ազգային այս ձեռնարկը, շնորհիւ մեր Ժողովուրդի ամենածանօթ նուիրաբերման, յաջողութեամբ պսակուի, և ասիկա նախ ի վառու Աստուծոյ և ապա ի պարծանս և ի վայելումն մեր հոգեւանդ և եկեղեցանուէր Ժողովուրդին։

նորոգն է ու խրատատուն: Աստուած է որ դրած է զայն մեր հոգիներուն մէջ: Անգլիացի բանաստեղծ Լորա Պայրըն կ'ըսէ. «Մարդկային խղմմանքը Աստուծոյ պատգամախօսն է»:

Ժան Ժազ Ռուսոյի տեսութեամբ, «բանականութիւնը կրնայ մեզ խաբել, սակայն խղմմանքը ոչ երբեք»: Իսկ Գերմանացի հեղինակ Լաֆաթըր կ'աւելցնէ. «Խղմմանքը աւելի իմաստուն է քան գիտութիւնը»: Չյանգիմանուելու համար խղմմանքէն՝ անոր հնազանդիլ պէտք է: Սովորաւոր կ'արտայայտուի այս ուղղութեամբ հետեւել բառերով. «Համոզուած եմ քեզնի կրնար լաւագոյն կեանք մը ապրիլ առանց լաւագոյն փնտելու եւ ոչ ալ աւելի հաճելի ըլլալ՝ առանց բարի խղմմանքի մը ունենալու»: Որովհետեւ, ինչպէս Ս. Օգոստինոս կ'ըսէ, «բարի խղմմանքը Քրիստոսի պալատն է, Ս. Հոգիին Տաճարը, երջանկութեան դրախտը եւ սուրբերուն հանգստութեան կայանը»: Իսկ Որոգինէն հայրապետ՝ խղմմանքը «Արդարութեան խորհրդարանը» կը կոչէ:

Հետեւաբար խղմի ձայնին հետեւիլ՝ Աստուծոյ խորհրդարանին արդար խորհուրդներուն հետեւիլ կը նշանակէ: Իբրեւ մարդ եւ իբրեւ համայնք, մեր երջանկութիւնը կը կայանայ մեր խղմմանքին համեմատ ապրելու մէջ: Խղմմանքը նախ մեզ կը խրատէ իբրեւ անկեղծ բարեկամ, իսկ եթէ իրեն չհնազանդիլք՝ յետոյ կը պատժէ մեզ իբրեւ արդար դատաւոր: Ծօրն Պէնքրօֆթ կ'ըսէ. «Խղմմանքը հոգիի հայելին է որ կը ցուցնէ մեզի մեր ապրած կեանքին սխալները այնպէս՝ ինչպէս որ եմ անոնք իրենց իսկութեանը մէջ»: Իսկ ուրիշ հեղինակ մը՝ Օկր, կ'ըսէ. «Բարի խղմմանքը երբեմն դրամի սիրոյն կը ծախուի, բայց բնաւ չի գնուիր դրամով»:

Ազատ ու դրամապաշտ առևտրական մը մի քանի դահեկան աւելի դրամ չահելու համար երբեմն իր կեղծ ապրանքը իբրեւ իրական ապրանք կը ծախէ. ասով թէ և մի քիչ աւելի դրամ կը շահի, բայց իր խղմմանքը կ'արատաւորէ, և այդ արատը դրամով չի սրբուիր: Թովմաս Քէմբրի կ'ըսէ. «Երանելի է այն մարդը որ կը զգուշանայ այն ամէն բաներէն՝ որոնք կ'արատա-

ւորեն իր խղմմանքը»: Մեր խղմմանքը ամբիւ պահելու համար պէտք է որ միշտ զգոյշ ըլլանք և խոհեմութեամբ շարժինք:

Բ. — Խղմմանքին աղբնութիւնը խոհեմութեան հետ. — Հին ատեն յոյները մարդ մը խղմմանքը կը համարէին երբ ան կարող էր զանազանել խոհեմութիւնը անխոհեմութենէ: Քանզի խոհեմը այն է որ կը զգուշանայ ամէն ատեն սխալ արարքներէ և կ'ապրի միշտ իր խղմի ձայնին անսալով: Իսկ անխոհեմը՝ ընդհակառակը, ողջմտութենէ հրաժարած՝ սանձարձակ կեանքի մը կը հետևի, առանց նկատի առնելու իր խղմմանքին ազդարարութիւնը: Հոգով մէացի բանաստեղծ Ճիլլընը կ'ըսէ. «Աստուած բացակայ չէ այնտեղ՝ ուր խոհեմութիւնը կը բնակի»: Իսկ Վիքթօր Հիւկօ կը յայտարարէ. «Կնկան մը լաւագոյն յսկութիւններն իսկ վնասակար են եթէ խոհեմութեամբ համեմուած չըլլան»:

Խոհեմութիւնը տեսակ մը բարոյական փափկանկատութիւն է, որ գիտէ ուղիղ խօսքը ուղիղ ատենին խօսիլ, կը զգուշանայ կոշտ արտայայտութիւններէ ու արարքներէ և գիտէ մանաւանդ լուրջ ժամանակը: Առանց ուրիշ բաներ չեն, բայց եթէ խղմմանք մարդու մը ապրելակերպի յատկութիւնները:

Խղմմանքը և խոհեմութիւնը իրարու հետ սերտ աղերս ունին: Ուր որ խոհեմութիւն կայ՝ հոն խղմմանքի ձայնը աւելի հեշտութեամբ կը լսուի, և ուր որ խղմմանքը կը թագաւորէ՝ հոն մարդիկ աւելի կը փարին խոհեմութեան: Խոհեմութիւնը ըսելով կը հասկնանք աստուածային իմաստութիւն, բարիք, ճշմարտութիւն և գեղեցիկին հանդէպ գնահատութիւն և ակնածանք: Հետեւաբար ով որ աստուածային իմաստութեան այս երկնային շնորհներովը օժտուած է, չի կրնար խղմմանքի հակառակ վարմունք ունենալ:

Էմըրսըն՝ խոհեմութիւնը «զգայաբաններու առաքինութիւն» կը նկատէ: Իսկ Ծօն Միլթընի տեսութեամբ, «խոհեմութիւնը այն առաքինութիւնն է՝ որով կ'որոշենք տեղիքը, ժամանակին եւ զանազան պարագաներէն խօսիլ, եւ կամ ընել այն՝ ինչ որ պատշաճ է եւ վայելուչ»:

Խոհեմը իր խօսելիքին և ընելիքին վրայ կը խորհի, և իր ամէն մէկ բառը խօսել է և

մէջն մի արարքը կատարելէ առաջ լրջօրէն կը կշռէ, կը չափէ և ապա կ'արտայայտուի ու կը գործադրէ: Խոհեմը կը զգուշանայ բարկութենէ, կը քոտ արտայայտութիւններէ, վայրկեանական պոթկոսմենէ և կը վարուի մարդոց հետ քաղցրութեամբ, սիրով և քրիստոնէական համեստութեամբ: Տակաւոս կ'ըսէ. «Խոհեմութեամբ աւելի գործ կ'ընանք արտադրել քան թէ ոլոխով»: Ոյժը երբեմն կը պարտուի, բայց խոհեմութիւնը միշտ յաղթանակ կը չահի:

Ըստ հրէից առակաբոսօսին, «Խոհեմը իր գիտցածը չի յայտնէ, բայց յիմարեհուն սիրք յիմարութիւն կը հրատարակէ» (Առակ. ԺԲ. 23): «Միամիտ մարդը ամէն բանի կը հաւատայ (կը հետեւի), իսկ խոհեմը իր բայերը կը բնկէ» (Առակ. ԺԳ. 15): «Խոռագեք չարիքը կը տեսնէ եւ կը զգուշանայ, իսկ միամիտները յառաջ կ'անցնին ու կը վնասուին» (Առակ. ԻԲ. 3): «Տեղացին (խոհեմը) կը լռէ այն ատեն, կ'ըսէ Ամոփս մարգարէն, երբ ժամանակը չար է» (Ե. 13):

Ողձամիտ մարդ մը ասկէ տարբեր ապրելակերպի մը չի կրնար հետեւիլ: Եթէ մէկը խղճամիտ է՝ խոհեմ է նաեւ, և եթէ խոհեմ է՝ խղճի հակառակ բաներէ կը զգուշանայ:

Դ. — Եթէ խղմեմքը Աստուծոյ ձայնն է, ինչու՞ մարդոց խղմեմքները կը տարբերին իրարմէ: — Մարդոց խղմեմքը իրարմէ կը տարբերին անոր համար որ իրարմէ տարբեր ընտանիքներու մէջ ծնած, տարբեր միջավայրի մէջ մեծցած, տարբեր դաստիարակութեան հետեւած ու տարբեր կրօններու ազդեցութեան ներքեւ իրենց ներշնչումները ստացած են:

Հետեւաբար մարդու մը խղճմտանքին վրայ մեծապէս կ'ազդեն իր ապրած ընտանիքի ընկերական ու բարոյական սովորութիւնները, միջավայրին ըմբռնումները, ստացած դաստիարակութեան իրեն տուած ապրելակերպի չափանիշները և իր պատկանած կրօնքէն և կամ յարանուանութենէն առած խելաշնորհ ու կրած տպաւորութիւնները:

Այս իսկ պատճառաւ, Հնդկաստանի մէջ ապրած Պուտտայականի մը խղճմտանքը կը տարբերի Եգիպտոսի մէջ ապրած Մահեմտականի մը խղճմտանքէն, Ամերիկայի մէջ ապրած Քրիստոնեայ հաւատացեալի մը

խղճմտանքը կը տարբերի Ափրիկէի մէջ ապրած մարդակեր հեթանոսի մը խղճմտանքէն:

Բայց պէտք չէ մտահան ընել որ այս տարբերութիւնները տեսակի տարբերութիւններ ըլլալէ աւելի աստիճանի տարբերութիւններ են: Ամէն մարդու մէջ ալ խղճմտանքը Աստուծոյ նոյն ձայնն է, բայց մարդիկ այս ձայնը կ'ըմբռնեն իրենց մտքի կարողութեան և ունեցած լոյսին աստիճանական չափովը: Ուստի կ'իսակիրթ ժողովուրդներուն խղճը վայրենի ժողովուրդներու խղճէն աւելի զգայուն է, իսկ քաղաքակիրթ ու ազնուացած ժողովուրդներուն խղճն ալ առաւել ևս զգայուն է քան կ'իսակիրթ ժողովուրդներու խղճը: Այն որ քիչ լոյս ունի, անոր համեմատ պիտի դատուի. բայց այն որ աւելի լուսաւորուած է, եթէ այդ լոյսին համեմատ չապրի՝ Աստուծոյ առջեւ աւելի ծանր դատապարտութեան պիտի ենթարկուի:

Մարդ ի բնէ հոգեւոր ընդունակութիւններով օժտուած էակ մըն է և Աստուծոյ պատկերը կը կրէ իր վրայ, անոր համար որ Աստուծոյ հոգիէն մասնիկ մը և կամ կայծ մը ունի իր մէջը: Եւ պատճառը այս է որ ան առգորուած է արգարութեան զգացումով՝ որուն խղճմտանք անունը կու տանք, և որ կ'ազնուանայ ու կը նրբանայ այնքան միայն՝ որքան անհատը ազնուանայ և զարգանայ հոգեւոր կեանքի մէջ:

Աստուած մարդերը կը դատէ իրենց այս խղճմտանքի լոյսի աստիճանին համեմատ: Խղճը անգիր աւետարան մըն է: Հեթանոս մը, որ տեղեակ չէ քրիստոնէական կրօնի բարձր լոյսին, պիտի դատուի իր խղճի անգիր աւետարանին իրեն տուած լոյսովը: Հեթանոսաց առաքեալը այս մասին սապէս կ'արտայայտուի. «Էքրանոսներ որոնք օրէնք չունին» երբ բնականաբար օրէնքն գործերը կը գործեն, օրէնք չունենալով՝ իրենց անձեռն օրէնքը բուն իրենք կ'ըլլան, որոնք օրէնքն գործը իրենց սրտին մէջ գրուած կը ցուցնեն իրենց խղմեմքն վկայութիւնովը եւ իրենց խոհեմութեամբ իրար յանդիմանելովը կամ իրաւունք տալովը, այն օրը երբ Աստուած մարդոց ծածուկ բաները պիտի դաւե Յիսուս Քրիստոսի ձեռամբ իմ քաղաքս աւետարանին համեմատ» (Հովով. Բ. 1):

14-16)։ Աստուծոյ այս ահաւոր և արդար դատաստանին առջև դատապարտութենէ ազատ մնալու համար բարի խղճմանքով ապրիլ պէտք է մեր կեանքը։ Բարի խղճմանքը թանկագին զանձ մըն է Քրիստոնեայ հաւատացեալին համար։

Դ. — Խճչպէս կրնանք սիրանալ այս բարի խղճմանքին. — Բարի խղճմանքի տիրանալու համար բարի Քրիստոնեայի մը կեանքը ապրիլ անհրաժեշտ է։ Երբայցեւոյ թուղթին հեղինակը կ'ըսէ. «Քրիստոսի արիւնը, որ յաւիտեական հոգիին ձեռնով Իր անձր անարատ պատարագ մատոյց Աստուծոյ, պիտի սրբէ ձեր խղճմանքը մեռած գործերէն, կենդանի Աստուծոյ պատկերը համար»։

Երբ Պօղոս առաքեալ Երուսաղէմի մէջ զինքը ամբաստանող քահանաներու և հրեաներու բազմութեանը առջև հազարապետին հրամանաւ խօսելու արտօնուեցաւ, իր խօսքը սկսաւ այսպէս. «Մարդիկ եղբայրներ, ես բոլորովին բարի խղճմանքով կեանք վարեմ եմ Աստուծոյ առջև մինչեւ այսօր» (Գործք, ԻԴ. 1)։ Ապա երբ Պաղեստինի կեսարիա քաղաքը զրկուեցաւ, հոն՝ Փելլիքս կուսակալին առջև ալ նոյն ձեռով արտայայտուեցաւ. «Ես այս բանին համար կը ջանամ, որ ամէն ասեմ բարի խղճմանք ունենամ Աստուծոյ եւ մարդոց առջև» (Գործք, ԻԴ. 16)։

Քրիստոնէութեան մեծ առաքեալին այս վկայութիւնը ցոյց կու տայ թէ ինք բարի խղճմանքի տիրացած մէկն էր։ Որովհետեւ քրիստոնէական բարի կեանք մը ունէր, անոր համար որ Դամասկոսի ճամբուն վրայ դարձի գալէն յետոյ Քրիստոսի թանկագին արիւնը սրբած էր իր խղճմանքը իր գործած մեղքերէն և զինքը դրած էր աստուածապաշտութեան շիտակ ճամբուն մէջ։ Ուրիշ խօսքով, Աստուծոյ Եկեղեցին հաւածող նախկին մեղաւոր Սոդոսը Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ սրտի նորոգութիւն ունեցող Պօղոս առաքեալի փոխուած էր։ Երբ սիրտը կը նորոգուի, միաժամանակ կը նորոգուի նաև մարդուն խղճմանքը։

Կը պատմուի թէ մարդ մը մատանի մը ունէր, որուն մէջ ասեղ մը կար որ զինքը կը խայթէր ամէն անգամ որ սխալ արարքի մը մէջ զանուէր։ Օր մը, ձանձրացած ըլլալով այս խայթերէն, մատանին հանեց և անոր ասեղը կտորեց։ Յետոյ սկսաւ ազատ համարձակ իր ուզած մեղքերը գործել, առանց որեւէ ցաւ զգալու։

Աշխարհի վրայ այսօր որքա՞ն մարդիկ կան՝ որոնք քրիստոնեայ անունի ներքին հեթանոսական մեղսալից կեանք մը կ'ապրին և բնաւ չեն զգացուիր ու չեն զգաստանար։ Որովհետեւ իրենց խղճին փափուկ ձայնը շարունակ լռեցնելով և միշտ անգոհնելով, բոլորովին թմրեցուցած են զայն ու այլևս խղճահարութիւն չեն զգար։ Բայց Աստուծոյ խօսքը կարող է այս թմրած խղճմանքները արթնցնել, եթէ իրենք դարձի գան, ապաշխարեն և անկեղծ զըջնումով մը Յիսուս Քրիստոսի յանձնուն՝ որպէսզի Ան իր արիւնովը սրբէ զանոնք։ Ահա այն ատեն կ'ունենան բարի խղճմանք և աստուածահաճոյ բարի կեանք։

Դաւիթ երբ Տաանաբանեայի ճրգ և 10րդ պատուիրանքներուն դէմ մէկ անգամէն մեղանչեց և Աստուծոյ առջև սոսկալի ու ծանր մեղքի մը մէջ ինկաւ, նախնի մարգարէի առաջնորդութեամբ զգաց իր գործած մեղքին ահաւորութիւնը ու խղճահարուեցաւ, և ուստի 50րդ (աշխարհաբարի մէջ 51րդ) սաղմոսը արտասանելով ապաշխարեց, որուն հետեանքով վերստացաւ Աստուծոյ իր խղճի հանգստութիւնը, մտքի անդորրութիւնն ու սրտի խաղաղութիւնը։

Պետրոս երբ երեք անգամ իր Տէրը ուրացաւ, անմիջապէս խղճի խայթ ունեցաւ, և զուրս ելլելով լացաւ զանապէս. ապա Տիրոջ թողութեան արժանանալով տիրացաւ իր խղճմանքի նախկին խաղաղութեան։

Պետրոսի նման մինչև հիմա որքա՞ն մեղաւորներ խղճահարութիւն ունենալով իրենց գործած մեղքին համար Քրիստոսի խաչին պատուանդանին առջև խոնարհելով Անոր թանկագին արեան միջոցաւ սրբուած ու ազատագրուած են իրենց մեղքերէն և վերստացած են իրենց բարի խղճմանքը։

Կեանքի մէջ ամենէն ծանր բանը մեղանչելով յանցաւոր խղճմանք կրելն է։ Պօղոս առաքեալ սարկաւազներու յատկանիշները թուելու ատեն, ի միջի այլոց, կ'ըսէ. «Հապա հաւասքի խորհուրդը պահեն մաքուր խղճմանքով» (Ա. Տիմ., Գ. 9)։ Քրիստոնէական կրօնի հաւատքի խորհուրդը մաքուր խղճմանքով պահել ոչ միայն սարկաւազներու կամ եկեղեցականներու համար կարևոր է, այլ նաև անհրաժեշտ է բոլոր քրիստոնեաներուն համար։ Քանզի քրիստոնէական բարձր կեանքը հաւատքով ու մաքուր խղճմանքով միայն կարելի է ապրիլ։

Ֆրէզիո, Գալիմ.

ԴՐ. Ա. ՍՍՐԱՅԵԱՆ

ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂՔԸ

«Այլ եղիցի ձեռքան, այո՞՞ այո,
Էւ ոչն՞ ոչ» (ՄՍՏՔ, Ե. 37):

Բոլոր մեղքերուն մէջ ամենէն աննշան նկատուած՝ բայց նոյն ատեն գրեթէ ամենէն աւելի ընդհանրացածն է ստախօսութեան մեղքը:

Եթէ փնտռելու ըլլանք պատճառները այս իրողութեան, պիտի գտնենք թէ մէկէ աւելի են անոնք: Նախ՝ ստախօսութիւնը ըլլալով մեղք մը՝ որմէ ուրիշներ ընդհանրապէս նուազագոյն չափով կը փնտստին և երբեմն բնաւ իսկ չեն կրեր փնտս, շատ աւելի համարձակօրէն կը կատարուի մարդոց կողմէ: քան, օրինակ, մարդասպանութիւնն ու զոհութիւնը, որոնք այլազան պատիժներով ու մինչև իսկ մահուամբ կը հատուցուին պետական իշխանութեանց կողմէ: Յետոյ, ստախօսութիւնը աննշան ու մինչև իսկ անխուսափելի նկատուող մեղք մը ըլլալուն, նուազ խրաչեցուցած է Աստուծոյ լոյսին բացուիլ ուզող հոգիներն իսկ՝ քան, օրինակ, վերոյիշեալ երկու մեղքերը: Սակայն պէտք չէ մոռնալ թէ մեղքերուն մեծը կամ փոքրը չկայ, և թէ օր մը պարտաւոր պիտի ըլլանք հաշիւ տալու մեր բոլոր մեղքերուն կամ թերացումներուն համար, եթէ անկեղծօրէն չզոյջանք ու չապաշխարենք: Ի վերջոյ, ամեղքին վարձքը մահ է և՛ Ս. Գրական հաստատումը ի գօրու է բոլոր մեղքերուն ալ համար:

Ու նաև նկատի պէտք է առնել թէ քիչ են պարագաներ՝ ուր մենք կը փորձունք ոճրագործութեան և կամ այլ ծանրակշիռ հետեանքներ ունեցող յանցանքի մէջ իշնալ: Մինչդեռ գրեթէ ամէն օր առիթներ կը ներկայանան մեզի ստախօսութեան մեղքը գործելու: Ու եթէ շատ յաճախ քաջութեան պակասը բարերար դեր կը կատարէ առաջիններու պարագային, մեզ հոս կեցնելով մեղանշելէ (թէ և մեղքը, յղացուած րոպէէն, մտածումէն գործադրութեան շանցած իսկ չի գաղբի մեղք մը ըլլալէ), երկրորդ պարագային՝ նոյն այդ քաջութեան պակասն է որ մեզ կը մղէ ստախօսութեան:

Ստախօսութեան մեր կեանքին մէջ գրաւող լայն տեղին պատճառներէն մին է նաև այն՝ որ այդ մեղքը ընդհանրապէս կ'ընկերանայ և կամ հետեանքն է ուրիշ, աւելի ծանրակշիռ մեղքերու: Գողութեան յանցանքի մէջ քանուող մը, օրինակ, իր օձիքը աղատելու համար, իրբն առաջին միջոց պիտի դիմէ ստախօսութեան: Գործք Առաքելոցի մէջ Անանիա և Սափիրա պիտի չփորձուէին սուտ խօսելու՝ եթէ իրենց ծախած արտին դրամէն մաս մը զոյգած չըլլային: Յաճախ նաև սուտին կը զիտենք փրկելու համար մեր զիրքն ու արժանապատուութիւնը, երբ մեր գործած ուրիշ մեղքերով պատճառ դարձած ենք անոնց վտանգուելուն: Կը ստենք, ապահովելու համար մեզի յաջողութիւններ՝ այս կեանքին համար: Եւ սակայն պէտք չէ մտահան ընել թէ սուտով ու կեղծիքով ձեռք բերուած յաջողութիւնն ու անկէ յառաջացած երջանկութիւնը չեն կրնար կատարեալ ըլլալ ու լիովին գոհացնել մեր խղճմտանքը: Այդպիսի յաջողութիւններ ոչ միայն անկայուն ու անցողական բնոյթ կը կրեն, այլև նման են Աւետարանի մէջ յիշուած այն տան՝ որուն հիմերը խախտու էին աւազի վրայ հաստատուած ըլլալուն, և որ առաջին փոթորիկէն իսկ կրնայ փուլ գալ ու կործանիլ:

Ամէն անոնք՝ որոնք չունին ճշմարտութեան գիտակցութիւնն ու սէրը կ'ապաւինին սուտին ու կեղծիքին: Վասնզի ճշմարտութիւնը խօսելով իրենց անօրէն գործերը պիտի հրապարակուին ճիշդ ինչպէս անոնք՝ որոնց գործերը չար են պիտի չուզեն լուսին գալ ու պիտի սիրեն խաւարը, նոյնպէս և այդպիսիներ հոս պիտի կենան ճշմարտութեան: Որովհետև ճշմարտութիւնը լոյսին մէջ կը բնակի միայն, ու խաւարը հոմանիշն է սուտին ու կեղծին: Արդարեւ պէտք չունի զիտելու այդպիսի անուղիղ միջոցներու, վասնզի անիկա իր գործերէն ամէնալու որեւէ պատճառ մը չունի: Ընդհակառակն, ճշմարտութիւնը ծածկելով ուրիշ յանցանք մը գործած կ'ըլլայ: Ու երբ մեզի կը պակսի քաջութիւնը խոստովանելու քրիստոնէական կրօնի ճշմարտութիւնները, թերացած ու պարտազանց գտնուած կ'ըլլանք աստուածային

օրէնքին հանդէպ, ճշմարտութեան լոյսը սգրուանի տակօ թաքցուցած ըլլալով:

Քրիստոնէութիւնը ի՞նչպէս պիտի ծաւալէր եթէ երբեք առաքեալներ անվհեւ չխոստովանէին Քրիստոսի աշխարհ բերած ճշմարտութիւնները, ու հալածանքներէ ու նեղութիւններէ վախճալով՝ ջանային սուտով մը ուրանալ զԱյն, փրկելու համար իրենց ճղճիւմ անձերը, առաւել կարեւորութիւն ընծայելով անոնց՝ իրենց զազափաբականէն, իրենց մտեմ խաւալէն:

Ստախոսութիւնը, ուրեմն, հետեանք է նաեւ վախկոտութեան ու անհամարձակութեան: Ու վախկոտութիւնը հետեանք է թերահաւատութեան: Ըշմարտա քրիստոնեան կեանքի ամէն երևոյթներուն առջև անվհատ է ու պատճառ մը չունի վախճալու աշխարհիկ ուժերէն ու թշնամիներէն, վասնզի ան քաջ գիտէ իր ընկիւքն ու ըլլալիքը, ու երբեք չի մոռնար Քրիստոսի պատգամը. «Ընդ՝ զարհուրիք յայնցանէ որք սպանանեն զմարմին, և յետ այնորիկ աւելի ինչ ոչ ունիցին առնելու»: Անոնք վախճալ գիտեն միայն այն բոլոր ուժերէն՝ որոնք զանազան կերպարանքներու տակ կը ներկայանան իրենց, առաջնորդելու համար յաւիտենական կորստեան, հոգեկան մահուան: Անոնք գիտեն ճշմարտութեամբ յաղթել այս վերջիններուն յերկրած սուտերուն ու կեղծիքներուն, ու ճշմարտութեան լոյսով ցրել անոնց յառաջացուցած խաւարը:

Նիւթական աշխարհի մէջ շատ մը իրեր կան, որոնք հակառակ իրենց փոքր ծաւալին քանդիչ ուժեր կը պարունակեն և որով մարդկային կեանքին մէջ մեծամեծ աւերներ կրնան գործել: Նոյնն է նաեւ ստախոսութեան մեղքը՝ հոգեկան աշխարհին համար: Աննշան ու թեթեւ նկատուած այդ յանցանքը ինչքան զժախտութիւններու պատճառ կը դառնայ յաճախ: Որքան անմեղներ դատապարտուած են օրէնքէն՝ ուրիշներու կողմէ սուտ վկայութիւն տրուած ըլլալով իրենց մասին: Հրեաներ Պիղատոսի առջև նոյն մեղքը գործեցին, սուտ վկայութիւն տալով Աստուածորդուն մասին, ու վերագրելով Անոր յանցանքներ՝ որոնք երբեք հաշտ չէին կրնար ըլլալ իր աստուածային բնութեան հետ:

Հին Ուխտի մէջ, Եհովա, Տառնարանեայ պատուիրաններով, ի միջի այլոց կը պատգամէ Տիրոջ անունով սուտ երդում չընել և ուրիշին հանդէպ սուտ վկայութիւն չտալ: Իսկ նոր Ուխտի մէջ, Յիսուս, քայլ մը աւելի առաջ երթալով, կը յայտարարէ. «Ամենին մի՛ երդնուի . . . այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո և ոչն՝ ոչ»: Վասնզի այդպէսով է միայն որ մարդիկ փոխադարձ ու բացարձակ վստահութեամբ ու սիրով պիտի լեցուն իրարու հանդէպ, ու պիտի նահանջեն թշնամութիւններն ու զանազան մոլութիւնները՝ որոնք կը հասնին երբեմն մինչև մատնութիւն, դաւաճանութիւն և արկնալի ընդհարումներ:

Ոոստովանիլ մեր կատարած մութ գործերը, հրապարակել մեր գործած յանցանքները լրիւ կերպով, բանալ մեր օրտին ծաւալներն ու մտքին չար ու սև խորհուրդները անկեղծօրէն ուրիշներու առջև, երբ առիթը ներկայանայ կամ հարկը պահանջէ, զիւրին չէ յաճախ կարծուածին չափ ու կը պահանջէ հոգեկան արիւթիւն ու պայծառ հաւատք: Վասնզի գաղտնիքներ կան՝ որոնց հրապարակումը արգիլելու համար պատրաստ ենք երբեմն մեր կեանքն իսկ վրայ տալու: Ու շատ յաճախ ինքնաբերաբար կը խօսինք սուտեր՝ դուրս գալու համար մենք մեզի պարտադրած անել կացութիւնէն:

Բայց ճշմարտ քրիստոնեային պարտականութիւնն է պայքարիլ ամէն տեսակի սուտերու ու կեղծիքներու դէմ: Իրբն այդպիսիներ, պարտինք ի մի խմբել ու զօրակոչի ենթարկել մեր բոլոր հոգեկան ուժերը, անոնցմով զինուած ու զօրացած զիմադրաւելու ամէն կարգի փորձութիւններու ու մեղքերու, որոնք ինչպէս անցեալին ջանացած են՝ այնպէս ալ այսօր կը ջանան մարդկային հոգին առնել իրենց միահեծան տիրապետութեան, իրենց ընկճող ու ճնշիչ թաթերուն ներքև:

ԳԵՈՐԳ Ո . ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ

ՄԵՂՔԻ ՇՈՒՇԱՆՆԵՐԷՆ

ՆԵՂՈՍԻ ԼՈՒՏԱՍԸ

Մեղքի ոսանէն դէպի արեւմոս,
 Ուր մեծ անապասն,
 Առիւծի հրակայ մորքի մը նըման
 Կը բացուէր խաղաղ,
 Հին մեհեանի մը աւերներուն քով,
 Կոյսերու յատուկ մենասան մը կար:

Խորն անապասին,
 Հեռու մարդերու կայէն հեշտաւէս,
 Բազմաթիւ խուցեր կային կոյսերու,
 Կանգնած քովէ քով,
 Շինուած եղեգէ ու ծեփուած կառով:

Ոմանք Մարքաներ կը կոչուէին հոն,
 Տընտեսունիներ հոծ կարիքներու,
 Հազած քրճահիւս դեղին պարեգոս:
 Մագդաղինէներ, ըսպիսակազգես,
 Կը պարապէին աղօթքի, խոկման
 Ըզմայանքներով:

Կ'ապրէին անոնք,
 Ծումով, աղօթքով հանապազօրեայ,
 Իրենց կը զբոսէր երբեմն շեսնիլ,
 Ամպերու մէջէն, գրախսն ու Աստուած,
 Ու կը գողգոթար խորն իրենց հոգւոյն,
 Թեւն անծանօթին վալլակնաստիլ:

Յանախ կիրքերու խայթոցներուն դէմ,
 Կը խոցանդէին մարմիններն իրենց,
 Հաւասալով թէ վէրքերն արիւնոս,
 Վարդեր էին վառ, կարմիր ու կապոյս,
 Նըման շեփլին մեծ մարգարէին,
 — Թէ անապասներն պիտի ծաղկէին,
 Կուսութեամբ մաքուր:

Ամէն առաւօտ, երբ աղօթէն վերջ,
 Սափորներ ուսած կ'երթային աղբիւր,
 Աւազին վրայ կը նըմարէին
 Հետքեր հրեշտակի.

Անոնց առընթեր, սոսկումներով մութ,
 Անաղբրոճմներ ոգիներու չար,
 Զի անապասն այն ռազմավայր էր մեծ,
 Ուժերու անքիւ, իրարու ներհակ:

*

Մօտիկ ուսանէն,
 Օր մը մենաստան բերին յանձնելու,
 Աղջրնակ մ'աղուոր,
 Շուտան մը ինչպէս, տարիքին շաղուլ:

Մեծ ապաստոհին,
 Նայեցաւ տրտում մազերու խորձին,
 Խոյակ առ խոյակ ուտերուն փրոռած,
 Այսեր՝ բըրբոսացող երկնային նրբաւ,
 Աչքներն հոսուն երակներ ջուրի:

Կապելով պըսակն անոր նակսին շուրջ,
 Մախուր կուսութեան,
 Մեծ ապաստոհին, «Նեղոսի լուսառ»
 Անուանեց աղջիկն այդ չրքնաղագեղ,
 Որ կը կարմրէր, վարդի մը նըման,
 Ի լուր տիտղոսին իրեն ընծայուած:

*

Անցան տարիներ,
 Արեւէն հալած խորիսիսի հանգոյն,
 Կաթեցան իրմէ յոյզերն իր բոլոր,
 Սիրեն իր խընկաման, աղօթքի, խոկման:

Բայց ո՞վ է կըրցեր թաղել անարգել,
 Ծաղիկը սրտին սառոյցին ներքեւ:
 Առանց պատիժի չի թափիր ոսկին
 Հողերու ցեխին,
 Զի մարի կըրակն մեր արիւններուն:

Ի զո՞ւր կը ջանար կոյսն աստուածարեալ,
 Իր հոգին փոխ տալ աւագներուն չոր,
 Որ բըռնել կ'ուզէր կապոյտ լուսընկան,
 Մանկան մը նըման,
 Զուրերու ծոցին՝ լուռ դողդըղացող:

Օրէ՛ օր իր մէջ կ'անէր կը մեծնար,
 Հեռաւոր սրդուն կառօն անանուն,
 Պասկեր մը ինչպէս, բովիչ, բըրբըրուն,
 Պասառին վրայ անցեալին անմեռ:
 Ու ամէն վայրկեան, քողարօքեամբ անհուն,
 Խորն իր հոգիին, լոյսի մը հանգոյն,
 Կը բացուէր աղօտը դէմն այդ պարմանին,
 Որ հեռուներէն կը նայէր իրեն,
 Երբ ինք կ'աղօթէր եւ կամ կը խոկար:

Մեղմիկ շրջիւնով,
 Կարծես միջոցին մէջ պարաճըգուած,
 Ան իրեն կու գար,
 Երբեմն ալ կարծես հըպելով իրեն,
 Մասներով կըրակ:

Երբ ետին դառնար կարծես հոն էր ան,
 Երբ նայէր հեռուն,
 Երազ մը ինչպէս ինքզինքը հիւսող,
 Մըշուտին ծոցէն կը բըխէր սրդան,
 Յանախ քախծագին, երբեմն խընդափայլ:

Յերեկ ու գիշեր, մէջն իր հոգիին,
 Կը պասկերուէին տեսիլներ հազար,
 Աւելի ուժգին, աւելի իրաւ,
 Քան հըրմարտութեան դէմն ամէնօրեայ:

Ու ձայնն որ կ'ըսէր, բառերով կըրակ,
 Բըզըկսէ մարմինդ, ցամեցուր արիւնդ,
 Փըրէլ ոսկորներդ,
 Նորէն չես կըրնար
 Խըլել յիշատակն անցեալին կախարդ:

Իրիկնամութիւն՝

Շըղարեն արեւուն հորիզոնին դէմ
 Կը ձըգուէր խաղաղ,
 Անապասն ամբողջ ովկիան էր ոսկի,
 Եւ ամպեր ահաս:

Շարժումով մ'յանկարծ, լոյծ, եթերային,
 Երկինք, անապաս կը դասարկուէին,

Իրերէն բոլոր,
Ամպերու նրման հովերէն փրօւող:
Իրեն կը բուէր թէ սրդան նորէն
Իր փոլն էր կեցած,
Շըրքներուն՝ ժըպիս, աչներուն՝ կըրակ:

Կ'իյնար իր ձեռքէն կուծն լեցուն ջուրով,
Կոյսն յուզումնահար,
Իր շարժումներուն ալիւս անգիտակ,
Գէպի նեղոս գետ կը վազէր արագ,
Անձամօթ ուժէ մը ղեկավարուած,
Լքած մենասանն եւ անցեալն ամբողջ:

***

Իրիկնամոս էր,
Արմատենիներ լուռ կ'օրօրուէին
Աստղերու մօտիկ,
Երկինքն անասման վրան մը շինչալէս,
Աւազներուն գէժ կը բացուէր խաղաղ:
Նայեցաւ ետին փախչող աղջիկն այն,
Ու տեսաւ նեղուէն,
Որ մենասանին վրայ էր ծափեր,
Անապասներու աղուոր լուսընկան:

ԵՂԻՎԱՐԴ

... ԳՈՎՔԸՆ ԵՆԶՊԵՍ ԶԸՆԵՍ ԵՍ

(Ներգողի արտառուչ կոչին առիւ)

Հայրենիքս սփռուող կանչին հանդէպ հոգեհմայ,
Պանդուխտ հայու իմ հոգին, քե՛ք, ի՞նչպէս դիմանայ,
Հրաւերին՝ մեր երկրէն, որ օր աւուր կը շէնանայ,
Ըսէ՛, ընկեր, ի՞նչպէս լուռ ու անտարբեր ան մնայ:

Քու վերելիւ, Հայրենիք, աննախընթաց. կորովի,
Աւստանալ, հանճարեղ, հաւատաւոր, ժպտաչափ
Զաւակներուդ նիգերով մեր երկնին՝ շակ ծափ,
Կարօտակէլ իմ հոգին, քե՛ք, ի՞նչպէս չհրնուի:

Վերերը բի՛ւր անցեալիդ ա՛լ կը մոռնամ ես այսօր,
Երբ հպարտանք լոկ կրնայ առթել ինծի կեանքդ նօր,
Երբ տաք ծոցիդ կը կանչես քու զաւակներդ հեռաւոր,
Նժդեհի ցուպը նետած՝ որ ապրին կեանք մը անդորր:

Ի՞նչպէս հոգիս չհրնուի, ի՞նչպէս չըլլամ ես արբելո,
Գորովալից շեշտով երբ քեզ կը կանչես, Մայր-Երկիր,
Օտարութեան մէջ հիւժուղ զաւակներդ տարագիր.
Դարերէ վերջ մութ, դմե՛, այս ի՛նչ պայծառ հակա՛յ գիր:

Ապագայիդ հանդէպ՝ ալ ի՞նչպէս չըլլամ լաւատես,
Ո՛վ Հայրենիք ունեցող, գովքդ ի՞նչպէս չընեմ ես,
Ու երբ դռներդ կը բանա ու՛մեզ ես՝ տուն կը կանչես,
Քեզմէ հեռու ապրելուն հետ հաւատքով ա՛լ ի՞նչպէս:

1961

Գ. ՀԱՐՏԱՐ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՃԱՌ Ի Ս. ՎԿԱՅՍՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՅՈՂԱՆՆՈՒ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻՈՅ

Յովհանն Մանդակունիի անունով խորագրուած այս ճառը կը գտնուի Մ. Աթոսոյս թիւ 3152 ճառերնորին մէջ (էջ 406-8), որ երբեմն կը պատկանէր Անթէպի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին: Ընդօրինակուած է 1384ին Կաֆայի մէջ, Ղրիմ: Երբեք ճառը կը կրէ գրչին ԻԻ համարաթիւը, որուն նախորդող ԻԲ գլուխը խորագրուած է, «Հրոտից ամսոյ Լ, Վկայարանութիւն Սրբոց Վարդանանցն և այլոց նախարարացն և զաւրացն Հայոց որք ի Քրիստոս կատարեցան», անուամբ Եղիշէ պատմիչէն (Ե. և Զ. Եղանակներ): Այս պարագան հիմ կու տայ ենթադրելու թէ Մանդակունիի ճառին ակնարկած վկաները Վարդանանց նահատակներն են:

Արդ երանելի սրբոց նահատակացն Քրիստոսի՝ պատգամօք կենսատուին քաջախիւսեալք զաւրացան, և պատուիրանաւք պատուականին հաստատեալք՝ կատարեցան ինքնակամ կամաւք:

Մտին ի մրցանակն ընտրողութեան, և պատուական մահուամբ հասին ի կեանս բնական կենացն:

Արողական կամաւք արդարացան, և ցնծալից ուրախութեամբ մխեցան ի դասս երկնային հրեշտակացն:

Մտեալ մտաւք մտին ի զօրծ տէրունական տարազուն, և կենսարեք մահուամբ վճարեցին զհանդէս նահատակութեան:

Կամողական կամաւք հաւանցուցեալ զանձինս իջանել ի հանդիսարան ընտրողութեան՝ զէտանկն ունելով կենացն բնականաց:

Պար առեալ ճախրեցին ցնծալից ուրախութեամբ, քանզի տեսչութիւն միասնական Երրորդութեանն մատակարարէ նոցա լինել որդիս աջակողմեանն:

Յաջողակ ընթացիւք հասեալ ժամանեցին ի կեանս էական կենացն, յորում է հանգիստ լի ցնծութեամբ և ուրախութեամբ:

Հաւատովք զէմ եղեալ յորդորէին զանձինս անցեալք ի հանդիսի նահատակութեան՝ առ ի ժառանգելոյ զբնական կեանս անմահս շնորհօք տրուին:

Առեալ հայեցան յաւրէնս արդարութեան, և աւրինարուխ քրտամբք մղեցին զաւրէնս մահարեքս մեղացն, և անդադար աղաթիւք լուծին զթոյնս խանձական մահուն:

Համբրութեամբ մղեցին զպատերազմ, և երկայնատութեամբ հասին իրին, ուչ եղեալ՝ ակն ունելով կենացն յաւիտենականաց:

Կենօք զկեանս շահեցան, և մահուամբ զարքայութիւնն ժառանգեցին:

Տանջանաւք զտանջանս մաշեցին, և մահուամբ զմահ անարգեցին:

Տանջանաւք շահեցան զկեանս, և մահուամբ զնեցին զարքայութիւնն:

Արդեամբք զարդարութիւն շահեցան, և մահուամբ զարքայութիւնն ըմբռնեցին:

Արդեամբք արդարութեան անցին ի հանգիսի նահատակութեան, և իրաւամբք արդարութեան ժառանգեցին զարքայութիւնն:

Շնչեաց ի նստա հոգի շնորհաց, քաջալերել զնստա ի պատերազմի նահատակութեան:

Քաջասիրտք զաւրացեալք յորդորեցին ի հանգիստն նահատակութեան, զի զերկնային բարութեանցն զբարութիւնսն հաւատեաւ ժառանգեցին:

Հաւատարիմ որախ և մտերիմ մտաւք ընկեցին զինքեանս ի մրցանակն ընտրողութեան, անարգելով զվայելչութիւն զառժամանակեայ և զզուգնաքեայ կենացս:

Պարեալ մատուցին արարչին իւրեանց զաշխատութիւն շարչարանացն զերկրային տանջանացս, առ ի ժառանգելոյ զերկնային բարութեանցն զերանութիւնս:

Թեթեալութիւնք և երազահաս ժամանեցին ի կայանս բնական կենացն, կարեաւք համբերել[ց]ին կարեաց, և տանջանաւք վճարեցին ի տանջանաց:

Տանջանօք շահեցան զկենդանութիւն, և մահուամբ զնեցին զարքայութիւն:

Տանջեցան վասն արդարութեան, և մեռան վասն արքայութեան:

Մահուամբ մարմնոյ զնեցին զանմահութիւն, և կենդանութեամբ հոգւոյ ժառանգեցին զանանց կեանս:

Մահուամբ մարմնոյ կտրեցին զկրճիմն մահաբեր մեղացն, և կենդանութեամբ հոգւոյ ժառանգեցին զերանութիւնս:

Մարմնով մեռան յերկրի, և հոգւով կենդանացան յերկինս:

Տանձանաւք մարմնոյ զնեցին զկենդանութիւն, և մահուամբ անձանց ժառանգեցին զբարութիւն:

Մահուամբ մարմնոյ սպանին զմեղս մարդասպանս, և կենդանութեամբ հոգւոյ յարեանց զարդարեցին զյիշատակս:

Մահուամբ մարմնոյ ջնջեցին յանձանց զկտակն անարեւելութեան, և կենդանութեամբ հոգւոյ յարեանց զրեցին զանձինս յարեանց ի զպրութիւն կենաց:

Մահուամբ մարմնոյ հատին անցին ընդ համատարած ծովն ամենամեղ կենացս, և կենդանութեամբ հոգւոյն հասին ի նաւահանգիստն խաղաղութեան:

Տեսական համբերութեամբ մեռան մեղացն, և մտերմական սիրով կենդանացան արդարութեան:

Մահագլխաց տանջանաւք թաղեցան ընդ երեակս, և յուսադարդ փառաւք թոհան ընդ աստաստս:

Պատժեցին զանձինս մահուամբ մարմնոյ, և յաւրինեալ զարդարեցին զանձինս ամենասուրբ հոգւոյն, և սպանին զմեղս մահաբերս սպանմամբ անձանց յարեանց, և կենդանացուցին զկեանս կենսաբեր հոգւոյ յարեանց:

Տանձանաւք մարմնոյ տանջեցին զմահ, և կենդանութեամբ հոգւոյ ժառանգեցին զարքայութիւն. քանզի սիրեցողացն Քրիստոսի՝ կեանք մարմնոյ արհամարհեալ են, և մահ ընթացրեալ:

Ոչ ոք զտանէ զկեանս՝ եթէ ոչ նախ մեռանիցի վասն կենաց:

Ոչ ոք պսակի ասէ, եթէ ոչ ըստ աւրինացն մարտիցէ:

Գիտութեամբ հոգւոյն քննե[ցի]ն զառաջակայ կենացն զկայանս, և աշխատութեամբ մարմնոյ հասին կենացն քնականաց յորում է հանգիստ լի խաղաղութեամբ:

Ստատեալ անարդեցին զանցական զցանկութիւնս պատարդականս, վասնզի ցնծաւից յուսով էին հաստատեալք ի պատերազմի նահատակութեան. այնք աղաղակ զկարիս մարմնոյ իբրեւ զոչինչ համարէին:

Քանզի անձամբ անձանց զանձեցին զանմահութիւն:

Ճգնագլխաց աշխատութեամբ ճնշեցին զանձինս իւրեանց, և արիւնշարճք արամբք՝ մարտեան ընդ մեղս մահաբերս. վասն այսորիկ ինքնաբաց լինէր նոցա դուռն երկնային զաւրութեանցն:

Արդ՝ ամենամեծար զովութեամբ բուրեցին զանուշահոտութիւն ազնուականութեան սիրոյն իւրեանց, վասնզի զմիտս իւրեանց յերկինս ուղղեցին, եւ եւ առնէին՝ վաղահասուկ լինել ի կայանս քնական կենացն:

Հաւատովք տեսին, յուսով ընթացան, սիրով հասին: Հաւատով նուիրեցան, յուսով ընթացան, սիրով պատարագեցին: Հաւատով մխեցան, յուսով տանջեցան, սիրով վճարեցան: Հաւատով հաստատեցան, յուսով փորձեցան, սիրով կատարեցան:

Տեսին և սիրեցին. ցանկացան և հասին. մեռան և պսակեցան: Արդեամբք արդարացան, իրաւամբք փառաւորեցան, և մահուամբ պսակեցան: Անարգեցան և պատուականացան, տանջեցան և մեծարեցան: Իմաստութեամբ ընթացան, գիտութեամբ հասին, համբերութեամբ ժառանգեցին:

Լցին զկապսակ մտաց իւրեանց իւղովն արդարութեան, և յուսաւորեցին զկանթեղ ոգւոց իւրեանց շնորհաւք Հոգւոյն Սրբոյ, և զարդարեցին զպսակս զխոց իւրեանց մահուամբ անձանց իւրեանց:

Աւրհնութեամբն Աստուծոյ, և զաւրութեամբ Սրբոյն միածնի, և յաջողութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ, արարին զանձինս իւրեանց որդեգիրս արդարութեան, և ժառանգորդ աջոյ կողմանն:

Փառք նոցա յերկինս, և յիշատակք նոցա ի բերանս ամենայն բարեպաշտաց, քանզի արժանի յիշատակաց ընթացան. տուեալ զկեանս առժամայն՝ առին զկեանս առյապապ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որում փառք յաւիտեանս ամէն:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԿԵԶԱՌՈՒՔ

ՏԵՂԱԴՐԱԿԱՆ. — Կեչառուք Վանքը կը գտնուի Այրարատեան նահանգի Վարաձնունիք գաւառին մէջ, Կեչառուք (= Մաղկաձոր) զիւղին մօտ՝ Երեւանէն 57 յիշմէթը զէպի հիւսիս-արեւելք։ Անկը չորս եկեղեցիներ։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Նշան, Ս. Կաթողիկէ և Ս. Յարութիւն. — Եղիազարեան, էջ 170-171, 1955 Սեպտ., էջ 50, 54։

ՊԱՏԽԱԿԱՆ. — Վանքը պատմութեան մէջ կ'երեւի ժ.Ա. դարուն սկիզբը և աւելի կամ նուազ փայլով կը տեսնուի մինչև մէջ դարու կէսը։ Վանահայրենի կարեւոր թիւ մը յիշուած է արձանագրութեանց մէջ։

Գրիգոր Մաղիսարոս, որդի Հասանայ, 1003 թուին կը կոսուցանէ Ս. Գրիգոր Եկեղեցին. — Եղիազարեան, էջ 170-171, 1955 Սեպտ., էջ 51, Դեկտ., էջ 38։

1. — Բարսեղ Վանահայր, 1051. — Այդ թուականով յիշատակարան մը ունի Գրիգոր Մաղիսարոս (որդի Վասակայ). Վասակայրանի և Տարսնի Դուքը, և յայտնի ժառանգիր, Կեչառուքի եկեղեցիները մեծ աշխատութեամբ ապաւելուն առիթ. — էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 39, Յովսէփեան, Խաղրակեանք, Բ., Երուսաղէմ, 1941, էջ 3-4։

2. — Պետրոս Վանահայր, 1161-1184. — Նորոգած և պայծառացուցած է Վանքը. — Հայագրատու, էջ 399, Խաղրակեանք, Բ., 10-12։

3. — Խաչատուր Վանահայր, շ. 1185. — Ինքը և միտքն եղբայրները վերստին նորոգած են Ս. Գրիգոր Եկեղեցին. — էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 39, Խաղրակեանք, Բ., 13։

4. — Համազասպ Առաքնորդ, շ. 1200. — էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 44, Խաղրակեանք, Բ., 14, 15։

5. — Դրեգոր Վրդ. Բոնինիկ, 1206-1223. — Մասնակցած է Լօսիի և Անիի ժողովներուն, Զաքարիա սպասաւորի ժամանակ։

Իր օրով, 1214ին, Վասակ իշխան, որդի Խաղրակի, կը կոսուցանէ Ս. Կաթողիկէ եկեղեցին։

Վեց տարի ետքը, 1220 թուին, կը շինուի Ս. Յարութիւն եկեղեցին։

Երեք տարի ետքն ալ, 1223ին, Պատմական Վաչէ կը նորոգէ Ս. Նշան եկեղեցին. — Կիրակոս, էջ 84-6, Խաղրակեանք, Բ., 15-22, Գ., 35 (50), էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 42 (18), 44 (32, 33), 45 (37, 38), 6. — Ներսէս Վարդապետ, 1223. — Կիրակոս, էջ 86, էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 41։

7. — Բիւրիս Վարդապետ, 1242. — 1252. — Զաւար Հասան, որդի Վաթիկեան, զայն և իր աւանդին՝ Մաղիսար, 1248ին վերստին կը նորոգեն Պատմական կողմնաւորած Վանքը. — էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 40, 48, Խաղրակեանք, Բ., 22-24։

8. — Պապեոս Վարդապետ, 1262. — էջ 170-171, 1955 Դեկտ., էջ 42։

9. — Արամուս Առաքնորդ, 1272. — Նոյն, էջ 39։

10. — Տէր Յովնանեկ Առաքնորդ, 1280. — Նոյն, էջ 42 (20)։

11. — Խաչատուր Վրդ. Կեչառուցի, ծանօթ ժառանգիր, Նկարիչ և գրիչ, 1299. — Խաղրակեանք, Բ., էջ 32-40, Այրարատ, 267-8։

12. — Տէր Յովնանեկ, 1364. — Այրարատ, 267։

13. — Դաւութ Արեղայ, 1491. — Դե. դարքունի, էջ 48, Խաղրակեանք, Բ., 46։

14. — Փիլիպպոս Եպ. Կեչառուցի, 1561-78. — Խաղրակեանք, Բ., 46-7, Գ., 139։

15. — Յովնանեկ Եպիսկոպոս, շ. 1650. — Խաղրակեանք, Բ., 48։

ՄՇԱԿԱՌԹԱՅԻՆ. — Մշակութային աշխատանքները Կեչառուքի մէջ կը թուի թէ պատահական երեսի մը եղած են։ Գրչի գործիչներէն քանի մը անուններ միայն ունինք յիշատակելի. այսպէս։

Ա. — Աղդէ Գրիչ, 1184ին օրինակած է Կունդ Սարգիսի յորինած Վաղարշի եւ Յովնանեկ Աւետարաններուն Մեկնութիւնները, Առաւածատուր Արեղայի համար. — Հայագրատու, էջ 399։

Բ. — Դաւութ Արեղայ, Գրիչ, որդի Մամուկէ Քանահայր, 1491ին օրինակած է, բոլորովորով։

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Պետրոպ, 18 Փետրուար 1963

Ամեն, Ս. Եղիշե Արեւադ. Տրեքեան

Պատշաճ Լայոյ

Տրուաղեմ

Խոր ցաւով կը զօժենք Տանն Կիլիկիոյ Լայոսպետ Տնորհազարդ Ս. Տ. Զարեն Ա. Ի տնտեսական վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ այսօր, երկուշաբթի, Փետրուարի 18ին, արտի կտրուածի նեւեւանով: Վերջին օժան աւարտուելուն պիտի կատարուի Շաբաթ, 23 Փետր. 18ին, իսկ բաղումը՝ լազուրդ օրը:

ԽՈՐԷՆ ԱՐԲԵՊՍ. ԲԱՐՈՅԵԱՆ

Տրուաղեմ, 19 Փետրուար 1963

Փեռ. Ս. Խորեն Արեւադ. Բարոյեան

Կարողիկոսարան Կիլիկիոյ

Անրիկիս

Խորապետ ցնցուեցանք ի լուր Ն. Վենա-վառուրեան յանկարծակի վախճանումին: Մեր խորին վճակցութիւնը՝ մեր տնտեսա-նալի եւ ողբացեալ եղբոր՝ Զարեն Կարողի-

1. — Աւետարան, մազադաթի վրայ, Նկարադարպուած Մկրտչի կողմէ. — Արմ-րատեանց, Գեղարքունի, էջ 397 (13), Խաղ-րակեանք, Բ. 46:

2. — Աւետարան, թուղթի վրայ. — Գե-ղարքունի, 48:

Գ. — Փիլիպպոս Եպս. Կեղառեցի, Նկարիչ, ուսուցիչ՝ զրիչ և ծաղկող Գեղամեցի Առաքել Սարկաւազի (1578—89)։ 1561ին Նկարադարպուած է Աւետարան ժը. զրուած մազադաթի վրայ, գնուած Մատթէոս Արքե. պիսկոպոսի կողմէ. — Խաղրակեանք, Գ. էջ 139:

Գ. — Մատթէոս Գրիչ, չ. 1575ին, Փիլիպպոս Եպիսկոպոսի առաջնորդութեան շրջանին, օրինակած է մէկ Մատեոս — Խաղրակեանք, Բ. էջ 46—7:

Ն. ԵՊՍ. ՆՈՎԱԿԱՆ

Կոստի մոնուան առթիւ: Ասուած յախտե-նական հանգիստ պարգեւէ իր հոգւոյն եւ պանդանէ Կիլիկեան Արոար: Անձամբ ճեր-կայ պիտի ըլլանք յաղարկաւորութեան:

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Կիր. 3 Փետր. — Բաբկենդան Առաջաւորի պանդ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յա-րութիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժա-մարարն էր Հոգչ. Տ. Վաչէ Արղ. Իգնատիոսեան:

● Ուր. 8 Փետր. — Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Լայրիկ Եպս.:

● Շր. 9 Փետր. — Ս. Սարգսի զօրավարին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Սարգսի մատարան մէջ: Ժամարարն էր Հոգչ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան: Ս. Պատարագէն ետք կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Ս. Աթոռոյս և ազգիս հանգուցեալ մեծանուն բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի հօր՝ Սար-գիս Կիւլպէնկեանի հոգւոյն համար, Նախա-գահութեամբ Գերշ. Լուսարարապետ Ս. Լօր:

● Կիր. 10 Փետր. — Ս. Պատարագը մա-տուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ: Ժամարարն էր Հոգչ. Տ. Վամրտաւ Արղ. Պատուէրեան:

● Կիր. 17 Փետր. — Ս. Պատարագը մա-տուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարն էր Հոգչ. Տ. Գեորգ Վրդ. Նազարեան:

● Դչ. 20 Փետր. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Լայրր Նախագահեց Մայր Տաճարին մէջ պաշա-րուած Վարդանանց հանդիսաւոր Նախատեսա-կին:

● Եչ. 21 Փետր. — Ս. Վարդանանց զօրավա-րաց 1036 Վկայից տունը պաշտուեցաւ Մայր Տա-ճարին մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Ընկալ-եալ սոփորութեան համաձայն, Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց ժառ. Վարժարանի և Ըն-ծայարանի Տեսուչը՝ Հոգչ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան, և քարոզեց, բնարան ունենա-լով շէտք մեր Սուրբ զԱւետարան գիտեմա-ն և մայր մեր՝ զԱռաքելական Եկեղեցի: Յոյց տուաւ Վարդանանց պատարագմբ իբրեւ խօշի և հայրենիքի ազատութեան համար մղուած ամենէն սխալի ու սրտառուչ հերոսամարտը, և վեր առաւ մողովորդներու գոյատեւան համար նիւթէն վեր արժէքներու զերին խո-րապէս գիտակցող Աւարայրի մարտիկներուն վսեմ զազախարի մը տարածման և վսեմ սկզբունքներու պաշտպանութեան ի խնդիր խրդախելու պանծալի ոգին, որուն կարեքը զգալի է առաւել քան երբեք այսօր, Սփիւռքի

անկախուն ու ազգային տեսակետէ աննպաստ պայմաններուն մէջ մանաւանդ: Քարոզէն անմիջապէս ետք կատարուեցաւ «Հայրապետական Մարտի» Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օժտիթին Տ. Տ. Վազգէն Ա. ի անունն տունին առթիւ, նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. ինքն Պատարագի բնթացքին, ժառնգ. Վարժարանի բովանդակ ուսանողութիւնը ստացաւ Ս. Հաղորդութիւնը: Իսկ Ս. Պատարագէն ետք կատարուեցաւ օրուան յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն, զարմեալ նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. ի:

● Ուր. 22 փետր. — Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Ասորոց Ս. Մարկոս Աւետարանիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագեց և քարոզեց Հոգշ. Տ. Արշակ Արք. Թաշատուրեան, բնարան ունենալով «Եւ մի թողուր քղ-յատացեալս ի քեզ»: Խօսելով առ Աստուած յատանութիւնէն քիտոյ յոյսին կենարար ու աշխարհային զօրութեան մասին: Ս. Պատարագէն ետք, Միաբանութիւնը պատուատիրուեցաւ Ասորոց Գերշ. Եպս. էն: Երթ ու զարմի թափօրներուն նախագահեց Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. ի:

● Շր. 23 փետր. — Ըստ սովորութեան, Երեկոյեան մամերգութեան բնթացքին Մայր Տաճարի խորաններն ու գլխաւոր սրբանկարները վարագործուեցան:

● Կիր. 24 փետր. — Բուն բաղնիքով: Փակեալ-խորանի Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ: Ժամարան էր Հոգշ. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր: Դպիրք երգեցին վոքարատեան մէջ: Ի բացակայութեան Գերշ. Լուսարարայեան Ս. Հօր (սրուն իրաւունքն է Դպրապետի պաշտօնը վարել Բուն Բարեկենդանի օրը), Դպրապետի պաշտօնը կատարեց Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ.:

● Փշ. 26 փետր. — Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Տեառնընդառաջի մեծահանգէս նախատօնակին և անոր յաջորդող «Մեղաւտանին» նախագահեց Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. ի: — Գերշ. Սրբազանը նախագահեց նաև գիշերասկիզբին Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած «Եկեղեցի» և Հովման կարգերուն:

● Դշ. 27 փետր. — Տեառնընդառաջ: Օրուան հանդիսարար Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուցեց Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Պողարեան և քարոզեց, բնարան ունենալով «Եկալք առ իս ամենայն վաստակեալք և բեռնաւորք, և ես հանդուցից զմեզ» (Մատթ. ԺԱ. 28): Յայտնեց թէ ամէնքս ալ բեռնաւորուած ենք այլապէս հոգեբով, որոնցմէ ամենադաժանն է մեղքին բեռը՝ որ կը մանրանայ մեր խղճերուն վրայ, և զոր Քրիստոս միայն կրնայ բաժնալ: Խօսելով ներկայ ժամանակներուն մարդոց որոշ դասակարգերու կողմէ կրօնքի դէմ մղուած պայքարին, ըստ թէ աշունց ճիգերը սահմանուած են մնալու անպատու, քանի որ մարդ ի բնէ կրօնական էակ մըն է, ընդունակ՝ հոգեւոր ներշնչումներու:

● Եշ. 28 փետր. — Տեառնընդառաջի առաջա տարի զուգարդայած բլլալով Մեծ Պահառաջին Զօրեքաղթիին, այս առաւօտ կատարուեցաւ Արեւադայի տաճարին մամերգութիւնը: — Իսկ կէսօրէ ետք կատարուեցաւ տաճարին թաղապահան մամերգութիւնը:

— Իրիկուան ժամը Բ. 30 ին, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ Մեծ Պահառաջին Հովմար:

ՊԵՏՏՈՆԱԿԱՆ Ք

● Ուր. 1 փետր. — Հոգշ. Տ. Դաւիթ Վրդ. Սահակեան Հնդկաստան մեկնած բլլալով, Իրեկ Սեղ. Աւագ Թարգման նշանակուեցաւ Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Արք. Պատուէրեանը: Իսկ Ս. Յարութեան Տաճարի Տեղափոխինը յանձնուեցաւ Հոգշ. Տ. Մաշտոց Վրդ. Բարխուսեանի:

● Բշ. 11 փետր. — Հոգշ. Տ. Գեորգ Վրդ. Ս. Աթոռ վերադարձաւ Պարսկաստանէն, շուրջ հինգ ամիսներու բացակայութենէ մը ետք:

● Բշ. 18 փետր. — Գիշերուան ժամը Ժնն Անթիլիանէն Ս. Աթոռ հասաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Տ. Ջաբէհ Ա. ի վարձաւունքը զուսկ հեռագիրը: Մայրափանքի մեծ զանգը անմիջապէս, բնզհատ բնզհատ զարկերով, բոթարեր լուրը հաղորդեց բոլորին: Յաջորդ օրը, իբրեւ սոյն նշան, ժապ մնացին Յորդանանի բոլոր հայ զորոցները և ազգային հասարակութիւնները:

● Ուր. 22 փետր. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Լուսարարայեան Գերշ. Տ. Հայրիկ Եպս. և Գաւազանակիր Հոգշ. Տ. Դեղամ Սրդ. ուղեորեցան Պէլլուս, բնկայ բլլալու համար Կիլիկիոյ Աթոռին Հայրապետ Տ. Տ. Ջաբէհ Ա. ի վերջին օժման և թաղման կարգերուն: Վերադարձան Ուրբաթ, 1 Մարտի Երեկոյեան:

● Կիր. 24 փետր. — Իսլամաց Բամազանի (Էլ-Ֆիթր) տօնին առթիւ, Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. ի, բնկերակցութեամբ Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ. ի, նորիտար Աւագ Թարգման Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Արեւադայի և Տիար Կարպիս Նինգըլեանի, շնորհաւորութեան զնայ Երուսաղէմի Վսեմ. Մուհաֆիդին, Միւֆթիին, Արեւմտեան Յորդանանի Ապահովութեան Ընդհ. Պետին, Կրօնական Դործոց Դաշմագամին, Քաղաքապետին, Նոր և Հին Քաղաքի Ոստիկանապետներուն, նախկին Կառավարիչ Անուար Նուսայպիի և Սէուտական Արարիչ Զիւլպատտին:

— Նոյն առթիւ, Պատրիարքարանէս շնորհաւորական հեռագիրներ զրկուեցան Ն. Վեհ. Թաղաւորին, Վսեմ. Վարչապետին, Երեւանի նախագահ Սարա Փաշա Միւֆթիին, Յորդանանեան Զօրաց Ընդհ. Հրամանատարին, նախկին Վարչապետ Պահաթ Թալաւանի և Երուսաղէմի նախկին Մուհաֆիդ Հասան Փէթիպի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 49ԴԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Յարգելի ժողովականներ
և Բարեկամներ,

Այս սրահին մէջ հաւաքուած ենք այսօր, գումարելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան 49րդ Ընդհանուր ժողովը:

Ազգասիրական լուրջ պարտականութիւն մըն է որ կատարելու հրաւիրուած ենք, երբ հայութեան մեծագոյն հաստատութեան տար-ուան մը կեանքին, այսինքն 1911 շրջանին, համապատկերը պիտի ունենանք մեր առջև, անոր իրազգործումներով պիտի ոգևորուինք և անոր ամբողջութեան, առաւել ևս բարգաւաճման համար պիտի խորհրդակցինք միասին:

Մեր պանծալի Միութիւնը քանի մը ամիսէն պիտի բոլորէ իր 57րդ տարեկիցը: Ազգին Արեւմտահայ հատուածին համար, որ զարեւոյթ իր հայրենի բնագաւառին մէջ ամէն տառապանքի, հալածանքի, հարստահարութեան ենթարկուելէ վերջ, շուրջ կէս դար առաջ ջարդակոտորեցաւ և այսօր վերածուած է Սփիւռքի, մեր նախախնամական ընկերութիւնը միութեան զորանք կապ մը, յոյսի պրքերակ մը և առաջնորդող փարոս մը ճանչցուած է միշտ: Մեր եկեղեցիէն վերջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնն է որ ներկայիս աշխարհի ամէն կողմերը ցիրուցան հայութեան համար համազգային միակ կազմակերպութիւնը կը հանդիսանայ, որուն զօրէին տակ կը փութան համախմբուիլ ու գործել մեր բեկորները, ուր որ ալ գտնուին: Հեռուօր Արեւելքի մէջ, Աւստրալիոյ Սիւնի քաղաքին նորահաստատ փոքրիկ հայ գաղութը, օրինակ, նոյնիսկ հազիւ թէ իր եկեղեցին ունեցաւ, ինքնաբերաբար կազմեց նաև Բարեգործականի իր մասնաճիւղը: Այս սրտառու պարագան բացառիկ զէպք մը չէ, այլ մեր ինքնապաշտպանման բնագոյին զօրաւոր արտայայտութիւններէն մէկը, ամէն կողմ:

Հոս հաւաքուած ենք ուրեմն, ազգային մեծ կազմակերպութեան մը գործերը քննելու և զայն միշտ կենսունակ, անասան և իր յառաջխաղացքին մէջ ամբապինդ պահելու միջոցներուն վրայ խորհրդակցելու համար:

Մերով և շնորհապարտ զգացումներով կ'ողջանեմ ձեզ բոլորը, որ եկած էք նախարական պարտականութիւն մը կատարելու: Ձեզի հետ միասին երախտագիտութեամբ կ'ողջունեմ նաև արտասահմանի մեր հարիւրաւոր մարմիններուն իրաւասու անդամները, որոնք փութացած են փոխանորդազրեւոյթ իրենց ձայնը լսելի ընել այս պատկառելի ժողովին մէջ,

այդ կերպով իրենց բնագոյումն ու ցատուքը յայտնելով տխուր երեւոյթի մը հանդէպ, որուն պիտի անդրադառնամ քիչ վերջ:

Նախամտաւ այս խօսքերէն ետք, կը փափաքիմ շատ համառօտակի կերպով մեր Միութեան արտաստիճոր վերելքին մէկ պատկերը տալ, խօսուած թուանշաններով, ապա ներկայացնել մեր ճիգերը անոր միասնականութիւնը անխախտ պահպանելու համար, որպէսզի աւելի յստակութեամբ բմբռնէք ներքին զժողովութիւն մը որուն գլխաւոր ծալքերը պիտի պարզեմ ձեր առջև:

1900-ի Ընդհանուր ժողովին մէջ մասնաւոր կերպով ծանրացած էի այն հակադաքայլ յառաջդիմութեան վրայ զոր Բարեգործականը կատարած էր իր կեդրոնը 1940-ին Նիւ Եորք փոխադրուելէն ի վեր, միանգամայն շեշտելով թէ որքան վճական եղած էր Ամերիկայի մեր կազմակերպութեանց զերը այս անօրինակ վերելքին մէջ: Իսկ 1961-ի Ընդհանուր ժողովին լայնօրէն բացատրած էի Միութեան իրաւական անձնաւորութեան, կանոնադրական բարեփոխութեանց և պատշաճեցումներու վերաբերեալ հարցերը, որոնք կապ ունին մեր գործունէութեան անարգել, ներդաշնակ ու արդիւնաւէտ ընթացքին հետ: Կարեւոր կը նկատեմ այս երկու կէտերը կրկին շեշտել:

Նախ կ'առնեմ Միութեան Նիւթական կացութեան, բարգաւաճումի պարագան:

Երբ Միութեան կեդրոնը 1940-ին Նիւ Եորք փոխադրուեցաւ, ըստ եւրոպայի մէջ պատ-րաստուած անոր վերջին հաշուեկշիռին, 31 Դեկտեմբեր 1939 թուակիր, Բարեգործականի հարստութիւնը մօտաւորապէս 3,800,000 տո-լար էր, տոմարական հաշուով:

Այս գումարին դէմ, այսօր ունինք հետեւեալ պատկերը:

Բարեգործականի հարստութիւնը տոմարա-կան հաշուով մօտաւորապէս 11,000,000 է, իսկ իրական արժէքով կը հասնի 14,000,000 տոլարի:

Այս թուանշանները նկատի առնելով, կը տեսնենք թէ Միութեան հարստութիւնը 21 տարուան մէջ աւելի քան եռապատկուած է:

Հ. Բ. Ը. Միութեան ճշմարիտ վերածնունդին և անօրինակ կենսունակութեան այս իրակա-նութիւնը պէտք է խանդավառութեամբ լեցնէ անոր բոլոր անկեղծ հաւատաւորները:

Դրամադուխներու տարիներու ընթացքին ունեցած աճումը, ներքին հաշուական յաւե-լումներէ զատ, գլխաւորաբար արգիւնքն է

նոր կտակներու և նուիրատուութեանց, որոնց գումարը 5 միլիոն տոլարէն աւելի է։

Գրեթէ ամէն տարի կանոնադրաբար ստացուած այդ կտակներն ու նուիրատուութիւնները, որոնք մասնաւորապէս կու գան Ամերիկայի շրջանակէն, անհրաքելի ապացոյցն են Միութեան ներկայ գեղեցիկարութեան հանդէպ մեր ժողովուրդին ցոյց տուած անվերապահ վստահութեան, և խօսուին «նահատանքը» այս օրհնեալ կազմակերպութեան ամէնուրեք սրտում փրկարար բարեբանութիւնը։

Իր մնայուն հարստութեանց դուզման պարար, ուժեղ չափով աճած են նաև Միութեան հասոյթները։

Թաւանաներու լոյսին տակ, հետեւեալ տպաւորիչ պատկերը կը ներկայանայ մեր աչքին առջեւ։

1906 - 1940, Միութեան հասոյթները եղած են 7,081,911 տոլար, անդի սակին մինչև 1932 հաշուելով 5 տոլարէն և անկէ վերջ՝ 4 էն։ Այս գումարէն 4,576,470 տոլարը գործածուած է ազգայնապաշտան նպատակներու, և մնացեալը մասամբ տարուած է դրամագլուխներու և մասամբ ալ յատկացուած է վարչական ծախքերու։

Ուրեմն, 34 տարուան ընթացքին, միջին հաշուով տարեկան 132,000 տոլարի գումար մը տրամադրուած է Միութեան ձեռնարկներուն։

Իսկ 1940էն 1961, Միութեան հասոյթը եղած է 13,158,342-37 տոլար, որով 9,411,311-26 տոլարը յատկացուած է իր ձեռնարկներուն և մնացեալը մասամբ տարուած է դրամագլուխներու հաշուոյն և մասամբ ալ գործածուած է վարչական ծախքերու համար։ Ուրեմն 21 տարուան ընթացքին միջին հաշուով տարեկան գրեթէ 450,000 տոլար տրամադրուած է Միութեան ձեռնարկներուն, այսինքն նախորդ շրջանին աւելի քան երեք անգամը։

Այս բազդատական ցուցանիքները բնաւ նպատակ չունին մեր օրհնեալ կազմակերպութեան անցեալ շրջանի ծառայութիւնները թերզնահատելու։ Ազգին և մեր Միութիւնն է ան, հպարտ ենք անոր անցեալով ինչպէս ներկայով, և գիտենք թէ իր կարելին բոլոր է միշտ մեր ժողովուրդին համար։ Եւ սակայն մինչ մեծանուն Հիմնադիր Պօղոս Փաշայի մահէն վերջ, 1932ին, մեր ի ձեռին ունեցած հաշուեցոյցներէն բացորոշապէս կը տեսնենք թէ, մինչև Կեդրոնին Ամերիկա փոխադրուելը, անոր հասոյթներն ու ազգապահպանման յատկացումները կայուն լինակի մը մէջ կը գտնուին, այս երկրին մէջ ան վերանորոգուեցաւ, ուժեղացաւ, իր հարստութիւնը բազմապատուեցաւ և իր հայապահպանման գործերը ընդարձակուեցան ու կը շարունակեն ընդարձակուիլ տարուէ տարի։ Քիչ առաջ 21 տարիներու յատկացումներու միջին գումարը տուի, որ էր 450,000։ Այս գումարը տարուէ տարի աւելի կը բարձրանայ. օրինակ՝ 1959ին եղած

է կըր թիւով 792,000 տոլար, 1960ին՝ 543,000 տոլար, իսկ 1961ին՝ 669,000 տոլար։

Կուգեմ ուրիշ կէտի մը վրայ ալ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել։ Մինչդեռ նախորդ շրջանին մեր Միութիւնը ունէր միայն երկու պարտք, Մեկգոնեան Հաստատութիւնը և Գարուհի Յակոբեան Նախակրթարանը, այսօր ունի 14 սեփական վարժարան, անոնց 4-ը՝ երկրորդական կրթութեան՝ հայ սեռի առաջնաժողով։ Ասոնցմէ երկուքը միայն, Մեկգոնեանն ու Գարուհի Յակոբեանը՝ հիմա հայ սրբուի տնայնաժողով, կը հոգացուն իրենց յատուկ հիմնադրամներով, բոլոր միւսներուն ծախքերուն բացը Կեդր. վարչութիւնն է որ կը հոգայ։

Աւելցնեմ նաև որ այդ վարժարաններէն 11 հարաւ իրենց սեփական շէնքերը ունին, որոնք 922,000 տոլարի արժէք մը կը ներկայացնեն։

Նախորդ շրջանին, գոյութիւն չունէին նաև համալսարանական կրթութեան կենտրոններ։ Երբեք կայիշատակ Պօղոս Փաշայի այդ նպատակով հաստատած հիմնադրամը անկախ վարչութեան մը կողմէն կը մատակարարուէր։ Գրեթէ մէջ մինչդեռ հիմա տարեկան խոշոր գումարներ կը յատկացնենք այդ նպատակով։ Այլևս չեմ խօսիլ առողջապահական և խնամատարական մեր ձեռնարկներուն և հայ կեանքին մէջ ամէն նեղութիւն ամբողջով համար մեր բնծայած օժանդակութեանց մասին։ Քիչ վերջ մեր Ընդհանուր Տեղեկագրէն պիտի տեսնէք թէ որքան ծաւալուն է մեր գործունէութիւնը, երբ, ինչպէս վերը բոխ, ԱՅՏ-33 տոլար ծախսեր ենք 1961 տարեշրջանին համար։ Եւ այս գումարը գրեթէ ամբողջութեամբ ծախսուած է արտասահմանի մէջ։

Մեր Միութեան այսօրուան կատարած գործերը հրաշքի հաւասար բաներ են, և առկա կը պարտինք այն իրողութեան, որ անոր Կեդրոնը ժամանակին Ամերիկա փոխադրուեցաւ։ Չեղի ծանօթ է թէ ինչպէս 1940ին, գերմանական բանակներու Ֆրանսա խուժումի նախօրեակին, Ամերիկան փրկարար ազատատնարաններ եղաւ։ Բարեգործականին, որ փոխադրուեցան Միութեան հարստութիւնն ու գեղեցիկարութիւնը, Փարիզի Կեդր. վարչութեան իսկ տնօրէնութեամբ։

Այսօր 22 տարիներէ ի վեր, ուրեմն, Միութիւնը հաստատուած է աշխարհի լուսադոյն և ամենէն ազատով երկրին մէջ և այս իրողութիւնը բացառիկ բախտաւորութիւն մը կը նկատուի մեր կազմակերպութեան այն բոլոր շրջանակներուն կողմէ՝ որոնք անոր բարեբաւ միայն կը բաղձան և նախանձախնդիր են անոր յառաջդիմութեան ու վերելքին, զերծ ըլլալով տեղական հաշիւներու և անձնական փառասիրութեանց նկատմաներէ։

Հարկ է անցողակի թուեմ նաև, ազատութեան պարագայէն անկախաբար, այն գեղեցիկ առաւելութիւնները, զոր իր Կեդրո-

նրին այս երկիրը գտնուելը երաշխավորած է Միութեան համար:

1. Ամերիկահայ Գաղութը, որ սկիզբ է առնում ի վեր Բարեգործականի արգասաւոյ գաղարկեցած է, երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն վերջ շատ աւելի ուժեղ թափ մը տուաւ իր գործունէութեան: Ան իր մէջ կը հաշուէ Միութեան ամբողջ անդամակցութեան կէտը և մեր եկամուտները գրեթէ ամբողջապէս կը գոյանան անոր մասնատնտեսութեան աշխարհային քերական և աննման գոհունակեան ոգիին շնորհիւ:

2. Միութեան ստացած նորագոյն կապակներն ու նուիրատուութիւնները, տարեկան միջին հաշուով 200,000 տոլար, մեծ մասամբ Ամերիկահայերէն եկած են և կը շարունակեն գալ ամէն տարի:

3. Մեր սարքած մեծագոյն հանգանակութիւնները, կարօտելոց, ներգաղթի, Գաղացաշինութեան, Միութեան Յիսնամեակի, որոնց գումարը երկու-քուկէ միլիոն տոլարէն աւելի եղած է, արգելաւորուած են Ամերիկահայերու զմայլելի նուիրումին շնորհիւ:

4. Այս մեծ յաջողութիւնները արձանագրուած են, որովհետեւ 1945-ին, Ամերիկայի շրջանակը, Նիւ Եորքի կեդր. Վարչ. Ժողովի կարգադրութեամբ և մասնաւոր արտօնութեամբ, իրրեւ առանձին ընկերակցութիւն կազմակերպուեցաւ Ամերիկեան օրէնքով, այդ կերպով տուրքէ դերձ մնաց, և իր բարեխրական նպատակներուն համար դրամ տուողները իրենց եկամուտի տուրքէն կարեւոր մասով մը իրենց տուածը իրաւունք ունեցան զեզելու: Ամերիկեան շրջանակը այս դիւրութեան շնորհիւ իր ստացած գումարները կը փոխանցէր կեդր. Վարչութեան, որ իրրեւ Զուիցերիական օտար ընկերակցութիւն, նման դիւրութիւն մը չէր կրնար ընծայել իր նուիրատուներուն:

Չանագան շիւ հաշիւներով, մասնաւոր խմբակ մը՝ որուն մասին պիտի խօսիմ քիչ վերջ, կ'ուզէ միամիտներու վրայ այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Ամերիկայի կեդր. Յանձնաժողովը Բարեգործականէն զօրաւ առանձին ընկերութիւն մըն է և իր գրասենիքը ինք կը մատակարարէ:

Աւելորդ է այսպիսի ծիծաղելի ամբաստանութեան մը պատասխանել, բայց յիշենք հետեւեալ ազնայայտի իրողութիւնները.

ա. Իր կատարած բոլոր հանգանակութեանց գրասենիքը Ամերիկայի Յանձնաժողովը փոխանցած է կեդր. Վարչութեան:

բ. Իր ստացած բոլոր կտակներուն և նուիրատուութեանց գումարները, նոյնպէս, ամէն տարի յանձնած է կեդր. Վարչութեան, երբ անոնց վերաբերեալ գործողութիւնները վերջացած են: Մեր Ընդհ. Տեղեկագիրներուն մէջ այս փոխանցումները յիշած ենք ամէն տարի:

գ. 1942-ին, նոյնպէս կեդր. Վարչութեան յանձնեց իր մօտ կուտակուած բոլոր գրամները, որոնք կարգ մը գործնական պատճառներով ցարգ չէին փոխանցուած:

դ. Աւելորդ է յիշել թէ Ամերիկայի կեդր. Յանձնաժողովին գրամները սկիզբէն ի վեր կեդր. Վարչութեան տարեկան հաշուաւորութեան մօտ կազմած են, իրրեւ Բարեգործականի հարստութիւն:

1955-ին օրէնք մը անցաւ, որ կ'արգիլէր Ամերիկեան ընկերակցութեանց դրամ փոխանցել օտար ընկերութիւններու և միանգամայն տուրքէ դերձ պահել նուիրատուներուն գումարները:

Է. Բ. Բ. Միութիւնը ծանր հարուած մը պիտի կրէր այս նոր օրէնքին տրամադրութիւններէն:

Այս կացութեան առջև, ու նկատի ունենալով նաեւ կարգ մը ուրիշ դժուարութիւններ, կեդր. Վարչութիւնը բացարձակ համոզում գոյացուց թէ Միութեան հարկ էր տալ Ամերիկեան բարոյական անձնաւորութիւն, որուն մասին կը խորհուէր արդէն քանի մը տարիներէ ի վեր, պահպանելու համար նիւթական առաւելութիւնները զոր կը վայելէր, ինչպէս նաեւ աւելի կանոնաւոր ընթացք մը ապահովելու համար անոր գործունէութեան:

Միութեան նիւթական կացութեան այս ուղեօրէն պատկերը տալէ վերջ, այժմ կ'անցնիմ վերեւ յիշած կէտերէս երկրորդին, Պատկաւելի Ժողովի շնորհաշնորհալ համար անոր իրաւական գոյաւիճակին և կանոնադրական պատշաճեցումներուն վերաբերեալ հարցերը:

Չեմ կարծեր որ յարգելի ժողովականներուդ մէջ գտնուի ոեւէ մէկը, որ պահ մը միտքէն անցրնէ թէ արդեւք Է. Բ. Բ. Միութեան բարոյական անձնաւորութեան փոփոխման որոշումը առանց շրջանափնջութեան տրուած է: Այդպէս չէ եղած բնու:

Այս փոփոխութիւնը կատարելու համար, երբ միանգամայն սահմանափակ ձեով կը պահուէր նաեւ Զուիցերիական ընկերակցութիւնը՝ գլխաւորաբար Միութեան արտասահմանի կալուածներուն կապակցութեամբ և ապագայ զանազան հաւանականութեանց ինաստատութիւն — կը շնչեւոր՝ այս փոփոխութիւնը կատարելու համար, աւելի քան երեք տարի ամերիկացի և զուիցերիացի իրաւագէտներ հարցը իր ամէն կողմերով ուսումնասիրեցին, որպէսզի օրինական բոլոր պայմանները լրացուին և յառաջիկային որեւէ բարգաւթանք տեղի չտրուի:

Ամէն ապահովութիւն ունենալէ վերջ է որ՝ կեդր. Վարչութիւնը կանոնադրական բոլոր պայմանները լրացնող ահագին աշխատանքները խզմտօրէն կատարեց, Միութեան բոլոր շրջանակները, բոլոր իրաւաստ անդամները տեղեակ պահեց ծրագրուած փոփոխութեան, անոնց գրաստի կարծիքը ունեցաւ ի ձեռին և

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Ամերիկեան Իրաւական անձնաւորութեամբ օժտելու որոշումը 19 Փետր. 1955 թ. Ընդհանուր Ժողովին մէջ քուէարկուեցաւ 250 ի դէմ 2540 ձայնի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ:

Այս կերպով մեր կազմակերպութիւնը Իրաւական գետնի վրայ ունեցաւ զօրեղ նոր կառուցուածք մը և անոր շահերը դրուեցան աշխարհի մեծագոյն մէկ երկրին պաշտպանութեան տակ:

Մեզի կը մնար կատարել ուրիշ կարեւոր աշխատանք մը: Բարեգործականի մարմինները ունին 19 տարբեր երկրներու մէջ. ասոնցմէ ոմանց օրէնքները տեղական պայմաններու յատուկ զանազան տրամադրութիւններ ունին բարեխիղճական կազմակերպութեանց համար: Թէև մինչև այսօր այդ օրէնքները բնաւ արգելք չեն եղած որ մեր բոլոր շրջանակները գործեն Բարեգործականի անունով, կանոնաւոր յարաբերութեան մէջ գտնուին կեդր. վարչութեան հետ և իրենց մասնակցութիւնը բերեն մեր Ընդհանուր Ժողովներուն, բայց անոնց կացութիւնը աւելի ապահով ընելու համար նախաձեռնած էինք կանոնադրական զանազան պատշաճեցումներ կատարելու: Այս ուղղութեամբ որոշ քայլեր առնուեցան և տեղի ունեցան խորհրդակցական ժողովներ, բայց մեր ջանքերը ներկայիս առժամայ կերպով ընդհատուած են, Միութեան կեանքին մէջ տեղի ունեցող աննախընթաց և անուշուրէն ցաւալի ներքին անհամաձայնութեան մը հետևանքով, որ կը շարունակուէր աւելի քան երկու տարիէ ի վեր և որ ի վերջոյ պայքարի մը ձեւ առաւ ու հիմա յանգած է դատաւարութեան:

Հասկցաւ թէ կ'ակնարկեմ Փարիզի անշատողական խմբակին խոսվարարական գործունէութեան, որ եթէ անհունօրէն ցաւալի դրուող մըն է մեր զմայելի կազմակերպութեան տարեգրութեան մէջ, ոչ մէկ խառնական ազդեցութիւն պիտի ունենայ անոր կառուցուածքին, ամբողջութեան ու ապահովութեան վրայ և ոչ ալ որեւէ ստուեր կրնայ բերել անոր հմայքին:

Իրաւամբ պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ թոյլ տրուեցաւ որ սկզբնական անհակացողութիւն մը հետզհետէ աւելի սուր հանգամանք մը առնէ և ներկայ ընդվզեցուցիչ կացութեան առջև գտնուինք:

Այս մասին ընդհանուր գաղափար մը կազմած էք անշուշտ կեդր. վարչութեան 31 Հոկտեմբեր թուակիր պաշտօնական Զեկոյցէն և անոր ընկերակցող Զարեհ Պէյ Նուպարի նամակէն, որոնք հրատարակուեցան թերթերու մէջ ու նաև առանձին տետրակով մը: Այժմ տպագրութեան մէջ է, նոյնպէս, երկար յուշագիր մը, որ այս հարցին բոլոր ծալքերը կը պարզէ Միութեան անդամակցութեան առջև:

Համառօտակի ըսեմ թէ ոչ մէկ չղայնութիւն, անհամբերութիւն և անբարեացակա-

մութիւն ցոյց տուինք Միութեան բարձրագոյն շահերուն համապատասխան և բանաւոր լուծումի մը յանգելու համար:

Ունեցանք անվերջ թղթակցութիւններ, բազմաթիւ հանդիպումներ, խորհրդակցութիւններ, բայց երևութապէս պահ մը խաղաղելէ վերջ, Փարիզի մարզիկը, քանի մը պարագլուխներու ղեկավարութեամբ, ասանք անգամ մը նորէն վերսկսան իրենց պայքարը, իրենց յամառ հետապնդումին միակ նպատակ ունենալով Միութիւնը պառակտել և երկուքի բաժնել զայն:

Այս դատապարտելի ծրագրով ալ, անցեալ Ապրիլին իրենց Միջ-Մասնաճիւղային Ժողովին մէջ, ապօրէն ընտրութիւն մը կատարելու տալով ինքզինքնին անկախ Մարմին հռչակեցին: Իրենց կազմը միշտ նշանակած է կեդր. վարչութիւնը և միշտ համարատու մնացած են անոր, որով իրենց այդ յայտարարութիւնը ոչ մէկ արժէք կրնար ունենալ: Այս պայմաններուն մէջ, կեդր. վարչութիւնը պարտաւորուեցաւ զիրենք պաշտօնէ դադարեցնել և առժամեայ կերպով տեղական ընթացիկ գործերու մատակարարութիւնը միայն յանձնեց իրենց, միանգամայն խորհելով թէ կրնան ցնցուիլ և անդրադառնալ որ այդ կամակոր ընթացքը կարելի չէ շարունակել: Բայց մեծ յաւակնութիւններով լեցուած անձերէ նման ինքնաքննութիւն մը ակնկալել բարեմտութիւն էր մեր կողմէ:

Իրենց պաշտօնին վերջ տուող մեր նամակը դեռ ձեռքերնին չհասած՝ բանաւորութեան ամէն սահման դիւր անցնելով, մեզի ցունիս Թուակիր ազդարարութիւն մը զրկեցին՝ բռնելով թէ կեդր. վարչութիւնը չեն ճանչնար, ինքզինքնին առժամայ կեդր. վարչութիւն հռչակած են և իբրև վերին մարմին հրամաններ կ'արձակէին մեզի: Բացորոշ էր թէ այս մարդոց նպատակն էր ոչ մէկ ծայրայեղութեան առջև կանգ առնել Միութեան ծոցին մէջ աւելածութիւն մը ստեղծելու, ամէն բան տակնուվրայ ընելու համար:

Իրենց հետ մեր յարաբերութիւնները խզեցինք և Փարիզի մէջ մեր ունեցած ձեռնարկներուն վերահսկողութիւնը մասնաւոր ներկայացուցիչի մը յանձնեցինք: Իրենց ժողովին անդամներէն մէկն է ան, մէջերնին ամենէն հինը, որ իր ընկերներուն պառակտիչ գործունէութիւնը սկիզբէն ի վեր դատապարտուած է և այժմ անոնցմէ բաժնուած: Իրենցմէ բաժնուած են նաև ուրիշ աղին և հաւատաւոր Բարեգործականի անդամներ:

Ամառնային արձակուրդէն վերջ, անձնապէս կրկին փորձ մը բրի այս մոլորեալ մարդիկը զղաստութեան հրաւիրելու, բայց այդ ջանքերս ալ ի դերև ելան:

Իրենց հետ ունեցած այդ վերջին տեսակցութենէս երեք շաբաթ ետք, Հոկտեմբեր 10 ին, անոնք Լոզանի մէջ դատ բացին կեդր. վար-

չութեան դէմ, և ոչ թէ միայն 1955-էն առկին Միութեան օրինական կարգ ու սարքին ճշգրտութիւնը պահանջին, այլև 1940-ին Ամերիկա փոխադրուած անոր կեդրոնը կ'ուզեն փարիզ վերադարձնել:

Աւելին կայ տակաւին: Իրենց այս ծրագիրը իրականացնելու երազով, դատարան ներկայացուցած իրենց բողոքին մէջ միմիայն ինքզինքնին ցոյց կու տան իբրև Բարեգործականի հաւատարիմ անդամները: Ամերիկայի մեր բոլոր կազմակերպութիւնները և արտասահմանի մեր այն բոլոր շրջանակները որոնք կարևոր պատճառներով տեղական իրաւական անձնաւորութիւն և մասնաւոր կանոնադիր ունին, չ. Բ. Ը. Միութեան բնատնիքին դուրս կը ձգեն և զանոնք իբրև օտար բնկերութիւններ կը նկատեն: Այս կերպով կ'ուզեն քուէի իրաւունքէ զրկել Միութեան գրեթէ ամբողջ գանձաւորը, նոյն իրաւունքը վերադառնել միայն Ֆրանսայի մէջ մատի վրայ համարուող իրենց հետեւորդներուն և այդ խաղով ալ իրենց մատակարարութեան տակ ունենալ Միութեան հարստութիւնը:

Դատարանի հարցը ոչ մէկ վրդովում կը պատճառէ մեզի, և ինչպէս վերը բոլի՝ անորէ կերպով արատ չի կրնար բերել Միութեան անունին և համբաւին: Բարեգործականը հայ ժողովուրդին է և անորը պիտի մնայ միշտ, իր ամբալուռ ու միաձոյլ կառուցուածքով, և անկէ մասնիկ մը իսկ քանի մը արկածախնդիրներու քմայքին տակ պիտի չզրուի երբեք:

Միութեան այս թշնամիները — որովհետև ուրիշ անուն կարելի չէ տալ այս մարդոց — դէշ երազէ մը արթնցածի պէս իրենց առաջին ցնցումը ունեցան արդէն և պիտի ունենան հետզհետէ:

Դատը բանալէն անմիջապէս վերջ, օգտուելով մեր բացակայութենէն, լողանի հաշտարար ատեանին կողմէ Միութեան գործունէութեան մը՝ խնամակալ մը կարգել տուած են, անհիմն պատճառաբանութիւններով: Թէև իրականին մէջ այդպիսի խնամակալ մը ոչ մէկ կերպով կրնայ կեդր. վարչութեան գործունէութեան վրայ ազդեցութիւն ունենալ, բայց այս լուրը իմանալէ վերջ հարկ եղած քայլերը իսկոյն առինք և դատարանը ոչ միայն առկայեց այդ պաշտօնեային ձեռնարկ իշխանութիւնը, այլև մեր փաստաբանէն նոր ստացուած նամակի մը համաձայն՝ բացարձակ ապահովութիւն ունինք թէ այդ պաշտօնեայ ալ պիտի ճշմուի:

Եւ սակայն Փարիզի մարդիկը այս գէպը սովորաբարական ազմկարարութեան առիթ մը բրին: Տեղւոյն Միութեան օրկան ՇէնԱրմի վերջին թիւին մէջ իրենց բացած դատին կապելով՝ Զեկոյց մը հրատարակեցին խնամակալին մասին, ցոյց տալու համար թէ կեդր. վարչութեան դէմ օրինական միջոցներ ձեռք առած

են Միութեան հարստութեան պաշտպանութեան համար: Իրենց այդ յօդուածները յօդուցեցաւ, ինչպէս որ բացարեցի:

Անոնք, պահ մը դատարանին բարեմտութիւնը շահագործելով, իրենց ձեռք բերած այդ որոշումէն զինովցած՝ նոյն զեկոյցին մէջ կոչ բրած էին Միութեան բոլոր շարքերուն, «Թախսե՛ձագին խնդրելով» — առնոր իրենց բառերն են — որ այս Ընդհանուր ժողովին շմասնակցին իբրև աղօթքն հաւաքովի:

Միտքերու մէջ չփոխութիւն յառաջ բերելու, գայթակղութիւն ստեղծելու նպատակով, անցեալ Ապրիլի իրենց գումարումէն ի վեր, անոնք անդադար ատենագրութիւններ, թուացիկներ ու չքարեկականներ տեղացուցած էին ամէն կողմ, որոնց ոչ մէկ կարեւորութիւն արուած էր Միութեան բազմահազար հաւատարմներուն կողմէ:

Իսկ արժամարճանքով զիմաւորուեցաւ նաև Ընդհանուր ժողովը պոլոնի ենթակելու իրենց շարանեղ կոչը: Ոչ միայն Մերձաւոր Արեւելքի մեր բոլոր շրջանները սովորականին նման իրենց փոխանորդադիրները զրկած են, այլև Լոնտոն, Մանչեսթըր, Միլան, Վիեննա և Յուճատան իրենց ձայները հացուցած են մեզի ու նաև Ֆրանսայէն մասնաձեւողներ, որոնցմէ մին խտտօրէն կը դատապարտէ Փարիզի մարդոց քանդիչ գործունէութիւնը:

Իսսթա կը վերջացնեմ հոս: Զանազն դրական, շօշափելի տուեալներով ներկայացնել թէ ի՞նչ բարձունքի հասած է այսօր չ. Բ. Ը. Միութիւնը և ի՞նչ փրկարար դեր մը կը կատարէ հայ ժողովուրդին համար, ծառայութեան լայնածաւալ գաշտի մը մէջ:

Միւս կողմէն, ցաւով պարտաւորուեցայ մատնանշել թէ, Միութեան ազգաշէն ոգիին անհաղորդ, անոր կատարած հրաշքներուն հանգէպ պաղ և անտարբեր մարդիկ, զանազան անխոստովանելի և մեզի անձանթնպատակներով և կիրքէ ու փառամոլութենէ մզուած, ի՞նչպէս կ'ուզեն հարուածել դայն:

Զուիցերիական դատարանին լիճնէն առաջ և անկէ ի վեր, անոնք արդէն առարկան դարձած են ոչ միայն Միութեան հաւատաւորներու զանգուածին՝ այլև բովանդակ հայ ժողովուրդին քաճահարանքին, ցատումին և անխնայ դատապարտութեան:

Այս մասին ոչ մէկ սրտցաւ և ազգասէր հայ կրնայ որիւ տարակոյն ունենալ:

Այս ապահովութեամբ, կը խնդրեմ որ ձեր շատ հասկնալի վրդովումը զսպէք և սրտի անդորրութեամբ կատարէք ձեր շինարար աշխատութիւնները, որոնց կատարեալ յաջողութիւն կը մտադրեմ, և բացուած կը յայտարարեմ չ. Բ. Ը. Միութեան 49-րդ Ընդհանուր ժողովը:

Նիւ Եորք, 15 Գեկտեմբեր 1962

անուր անբարեկեցիկ կապում է Հալեպահայոթի անդադարի և եկեղեցական կենտրոնի հետ։ Ան հիմնադրվելու մեկն էր Շ. Բ. Բ. Միութեան Հալեպի Մասնաճյուղին, 1911 թին Առաջին Համաշխարհային Պատերազմին ան նախախնամական դեր կատարում է տեղականում հայության մեջ և տասնևեակ հազար հայեր առաջ մահի փրկում է, որոնք հետևանքով ինքն ալ արտարում է, բայց գերման բարեկամներու շնորհիվ վերադարձում է Հալեպի Ի գնահատություն իր թանկագին ծառայության, Սուրիայի Շրջ. Ցանձնաժողովը զինք պարգևատրեց Պատուական նախագահի արժանատի։ Իր անուր միշտ քանդակում պիտի մնայ Շ. Բ. Բ. Միութեան, ինչպես նաև Հալեպահայ գաղութի տարեգրություններում մեջ։

Նոյեմբի Կիլիկիական. — Մեռա 2 Մայիս 1962 թին, Նիւ Եորք։ Կողակիցը աղքատի բարերար հանգուցեալ Գարուբիւն Կիլիկիականի և մայրը Կեղր. Վարդուբեան նախկին Բոսնիա-Երասկո Տիար Ե. Կիլիկիականի։ Ողբալիցալը հիմնադիր անդամներէն մեկն էր Շ. Բ. Բ. Միութեան Տիկնանց Կեղր. Գանձախոսութիւն։

Տեք. Մկրտչ Միմանան. — Մեռա 20 Յունիս 1962 թին, Աթլէնք։ Գունահայ գաղութին յարգում և սիրումով զէմբերէն, ան եղած է Շ. Բ. Բ. Միութեան նախնալ վեթերաններէն մեկը և երկար տարիներ ժողովում է Աթլէնքի Մասնաժողովին Առնապատկանութիւնը։ Իր մահը մեծ կորուստ մը եղաւ մեր Միութեան և Աթլէնքի հայ գաղութին համար։

Պարիկ Սիվաղլեան. — Մահացած 97 տարեկանին, 20 Յունիս 1962 թին, Ալպրէն, Նիւ Եորք։ 1910 էն ի վեր առաջնորդող դեր կատարում է Շ. Բ. Բ. Միութեան շրջանակներուն մեջ, մասնաւոր Ալպրէնի Մասնաճյուղին մեջ։ Կեղր. Վարդուբեանը զինք մեծարած է ՊԱՏՈՒՅ Ան-ԳԱՄԻ տնտեսով, իսկ Ալպրէնի Մասնաճյուղը զինք բնորած է Յիկանա նախագահ։

Յովնանեա Կարման. — Աւարի Մասնաճյուղին կազմութեան օրերուն միացած է Բարեգործականին և երկար տարիներ զործած է հասարակականում։

Յարգանքով կը յիշենք նաև Ամերիկայի շրջանէն հեռեկալ կորուստները. — Ռերեկա Մաշեան, Ռերեկա Քէշիշեան, Յովհաննէս Թէրթանեան, Տործ Պէշքըն, Յակոբ Նալպանտեան, Նոյեմբար Երրինեան Հեթում Պալեան, Տան Կրճեան, Գարուբիւն Միմանեան, Վահան Դասարճեան և Վահան Տէր Ղազարեան։

3. ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —

ա) Անուամուտ Ասեղապիլի և Ցանձնախումբ. — Կանոնադրի արամադութեան համաձայն, Առնապատկան Ընդհ. Ժողովին Առնադրի նշանակեց Տիար Տիգրան Պոյաճեանը, որ անմիջապէս ձեռնարկեց իր պաշտօնին։

Առնապատկար զանազան յանձնախումբերու նշանակումը կատարեց հեռեկալ կերպով. —

Ընտրական Ցանձնախումբ. — Տեարք Յոնիկ Նորհա, Երուանդ Մաթեան և Պարոտ Նորիկեան։

Փուլախոյ Ցանձնախումբ. — Տեարք Սարգիս Քէրփեան, Երուանդ Թուրպեան և Հասարակ Աթլէնք։

Ուղեւորական Ցանձնախումբ. — Տեարք Անդրանիկ Փոյաճեան, Քերթիք Պաուկեան և Անդրանիկ Անդրէասեան։

բ) Ներկայացում Ընդհ. Ժողովի Հաւելագրին. — Ընդհանուր Տնօրէն Տիար Գրիգոր Կրեկոսեան ներկայացուց 45-րդ Ընդհ. Ժողովին Հրաւիրագիրը, որ իր ասեղին զրկում էր Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն և հրատարակում արտասահմանի թէ Ամերիկայի հայ թերթերուն մեջ։ Ընդհ. Տնօրէնը կարգաց առնաներ 22 թերթերու, որոնց մեջ հրաւիրագիրը յայտ առնում էր։

գ) Աստղում ներկաներու և փախածողակներու. — Փուլախոյ Ցանձնախումբը ներկաներու և փախածողակներու թիւը ստուգած ըլլալով, ժողովը օրինաւարակաւ բացում յայտարարեցաւ։ Իրաւասու անդամներու և փախածողակներու թիւը յիշում է արդէն առնապատկան աղկարը։

4. ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԲԱՅՄԱՆ ԸԱՌԸ. — Ժողովի այս նախապարտատեղան աշխատանքներէն ետք, Առնապատկար Տիար Ա. Մանուկեան կարգաց իր բացման հասր։ Ան հակիւն կերպով անդադարեալ յետոյ Միութեան 57 տարիներու ընթացքին կատարած ազգանուէր ծառայութեանց մասին, յայտնեց թէ Բարեգործականի Կեղրանը Ամերիկա փոխադրուելէն ի վեր ան մեծ վերելք մը արձանագրած է, մասնաւորաբար Ամերիկահայերու առատածնունդի անուրաւարութեան շնորհիւ իր զրամադրութեան գումարներուն վրայ զգալի բարգաւաճում ապահովելով։ Ըստ նախագահին յայտարարութեան զարձեռայ, երբ 1910 թին Կեղրանը փարիզէն Նիւ Եորք կը փոխադրուէր, Միութեան Ընդհանուր հարստութիւնը 3,800,000 տոլար էր։ Այս գումարին զէմ, այսօր, 1962 թին, այդ հարստութիւնը տամարական արժէքով բարձրացած է մօտ 11,000,000 տոլարի, իսկ իրական արժէքով՝ մօտ 14,000,000 տոլարի։ Այս թուանշանները ցոյց կու տան որ Կեղրանը Ամերիկա փոխադրուելէն 22 տարիներ վերջ Միութեան հարստութիւնը աւելի քան եռապատկուած է։

Նախագահը ներկայացուց նաև Միութեան կողմէ տարած տարի կատարուած յատկացումներու գումարները, կրթական, մշակութային և բարեփրական նպատակներու համար։ Ան աւելցուց թէ 190 - 1940, 34 տարիներու ընթացքին, մեր ազգին կարիքներուն արամագրած ենք 5 միլիոն տոլար գումար մը, իսկ 1940 էն առդին, այսինքն վերջին 21 տարիներուն, Բարեգործականը ազգապահպանման իր զանազան ձեռնարկներուն համար ծախսած է մօտ 10 միլիոն տոլար։

Նախագահը այս բաղդատական ցուցակները տալիս է չեղարկել հետք թել իր նպատակը չէ թերզնահատել մեր օրհնեալ կազմակերպութեան անցելի ծառայութիւնները, բնորոշակ բացատրութիւններ առաւ Միութեան իրաւական անձնաւորութեան կամ չնպատակութեան փոփոխութեան կապակցութեամբ, որ կատարուեցաւ 1955 թ. Ընդհ. Ժողովի որոշումով: Յետոյ անդրադարձաւ երկու տարիէ ի վեր այս հարցին շուրջ ստեղծուած դժբախտ ու ցաւալի կացութեան, որուն մէջ եւրոպայի Նրջանակի Յանձնաժողովին անդամները անբաղձալի դեր մը կատարած էին և կը կատարեն, հակառակ կեղծ վարչութեան և Նախագահին անձնապէս բրած բազում իրաւախոհական մերձեցումներու փորձերուն:

Ան խտտորէն դատապարտեց այդ տխուր դերը ստանձնող և հետապնդող մարդոց աւարքները, որոնք Միութեան թէ հայ Ժողովուրդին շահերուն ֆուսելու միայն կրնան ծառայել: Տխր Մանուկեան յայտնեց նաեւ թէ կեղծ վարչութիւնը եւրոպայի կեղծ Յանձնաժողովին անդամները պաշտօնէ դադրեցուցած է և ցնոր տնօրինութիւն Ֆրանսայի մէջ մեր ձեռնարկներուն մատակարարութիւնը յանձնած է մասնաւոր ներկայացուցիչի մը, որ ամենէն հին մէկ անգամն է պաշտօնագուրի այս Յանձնաժողովին:

Նախագահը աւելցուց թէ 1962 թ. Հոկտեմբերին այս պաշտօնագուրի Յանձնաժողովը Լուզանի մէջ դատ բացած է կեղծ վարչութեան դէմ, պահանջելով ոչ միայն 1955 էն ասդին Միութեան օրինական կարգուսարքին քննուի, այլև 1946 թ. Ամերիկա փոխադրուած կեղծոնին Փարիզ փերադարձումը, ելին: Տխր Մանուկեան բաւ նաեւ թէ ի՞նչ որ ալ բլլայ դատարանին զինուոր, մեր կազմակերպութեան իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը կամ անոր հետեւիք ուղղութիւնը որոշող գերագոյն մարմինը այս պատկառելի Ժողովն է միայն:

Նախագահը իր խօսքերուն վերջ տուաւ, խնդրելով որ Միութեան ամէն մէկ անդամ զսպէ իր հասկնալի փրգովումը և սրտի անդորրութեամբ կատարէ իր պարտականութիւնը, որոնց կատարեալ յաջողութիւն մաղթելով բացուած յայտարարեց այս 49րդ Ընդհանուր Ժողովը:

5. ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ 1961 ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԻ ԸՆԴՀ. ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ. — Ընդհ. Տնօրէն Տխր Գ. Կիրակոսեան կարգաց կեղծ վարչ. Ժողովի 1961 տարեշրջանի գործունէութեան բնորոշակ Տեղեկագիրը, մաս մը ամբողջութեամբ, ուրիշ մասեր կրճատուներով և ամփոփումներով, ստանձնապէս ծանրանալով կրթական բաժնին վրայ: Ժողովականները ի ձեռին ունէին 71 էջերէ բաղկացած Ընդհ. Տեղեկագիրն բազմազրուած հայերէն և անգլերէն օրինակները: Վիճակագրական տուեալներով և թուաշաններով, Տխր Կիրակոսեան հետեւեալ խօս-

տուն պատկերը ներկայացուց Միութեան մէկ տարուան բնորոշականաւ գործունէութեան:

ա) Ընդհանուր Անդամակցութիւն. — Միութիւնը կազմակերպութիւններ ունի 19 երկրներու մէջ, 186 մասնաճիւղերով և 17,767 անդամներով:

բ) Կսակներ և Նախաւորութիւններ. — 1961 թ. ստացուած է 210,600 տոլար:

գ) Ցաւկացում. — Նոյն տարեշրջանին ազգապահպանման ձեռնարկներու համար ծախսուած է մօտ 69,000 տոլար:

դ) Կրթական. — Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունի 14 սեփական վարժարաններ, որոնց մէջ կ'ուսանին 3,914 երկսեռ աշակերտներ: անոնց մէջ կը պաշտօնավարեն 238 ուսուցիչներ:

Այս վարժարաններէն չորսը երկրորդական կրթութեան յատուկ հաստատութիւններ են, որոնցմէ ցարգ չըջանաւարտ եղած են 993 երկսեռ պատանիներ: Միութեան 14 զպրօցներէն 11 բերեց արդիական գեղեցիկ շէնքեր ունին, 922,000 տոլար արժողութեամբ Միութիւնը կ'օգնէ նաեւ 95 ազգային, յարանաւանական և մասնաւոր զպրօցներու իր զպրօցական գործին համար ծախսած է 355,500 տոլար:

ե) Կրթաբուհներ. — Կրթաթոշակ տուած է 223 համալսարանական և արհեստագիտական ուսանողներու՝ 42,440 տոլար: Ցարգ համալսարանական բնիկացք աւարտած են 87 ուսանողներ:

զ) Մեակութիւնի Զեւնարկներ. — Հայ երիտասարդական շարժման, օգտակար հրատարակութեանց, նոր զպրօցներու կառուցման համար ելին յատկացուած է 164,000 տոլար:

է) Խնամաւարական Դարձ. — Դարձանատուներու, մեծաքանակ փոշի կաթի, կարօտեալներու օգնութեան համար ելին մօտ 57,000 տոլար:

6. ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ 1961 ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԻ ՀԱՇՈՒՒԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ. — Վկայեալ Հաշուապետ Տխր Ս. Արտունի Ընդհ. Ժողովին ներկայացուց 1961 տարեշրջանի հաշուական տեղեկագիրը, որ կը բաղկանար 33 էջերէ և որուն անգլերէն լեզուով ամփոփ օրինակները բաժնուած էին Ժողովականներուն: Այս տեղեկագիրն ցուցումներուն համաձայն, 31 Դեկտեմբեր 1961 թ. Միութեան բնդհանուր հարստութիւնը եղած է 10,825,372.70 տոլար. իր բնդհանուր մուտքը եղած է 852,239.94 տոլար, իսկ ելքը՝ 885,561.73 տոլար:

7. ԶԵԿՈՒՅՈՒՄ ԴԱՆՁԱԳԱՀԻՆ ԿՈՂՄԷ. — Կեղծ վարչ. Ժողովի Դանձապահ Տխր Զ. Դարակեօղեան ևս անդրադարձաւ հաշուական տեղեկագիրն և հակիրճ զեկուցում մը բրաւ Միութեան արժեթուղթներուն տոմարական և սակարանի գիններուն մասին: Այս տեղեկատուութիւնէն տեսնուեցաւ որ Միութեան արժեթուղթերը այս տարի ևս շահաբեր եղանակով մը մատակարարուած էին:

8. Տեղեկագիրի ՀԱՇՈՒՆՔՆԵՐԻ 2 ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԵՐԻ. — Առենայեցեա Տիար Թէֆթ Մարտիրոսեան ներկայացուց Բանձնախումբին Տեղեկագիրը, յայտնելով թէ ինք հ ընկերը՝ Տիար Պետրոս Թէրզեան քննած էին կեղըր. վարչութեան հաշիւները հ գտած էին կանոնաւոր ու գոհացուցիչ: Բանձնախումբին երրորդ անգամը՝ Տիար Ռշրբա Կրէկորի, արգելիչ պատճառով չէր կրցած իրենց ընկերանայ:

Տիար Մարտիրոսեան զիտել տուաւ թէ Միութեան հաշիւները ընդարձակ էին և բարդ և թելագրեց որ մասնագիտական պատրաստութիւն ունեցողներ նշանակուին քննութեան համար: Նախագահը բաւ թէ կեղըր. վարչութիւնը նկատել պիտի առնէ այս թելագրանքը, բայց միանգամայն յայտնեց որ Հաշուապետ Տիար Արտուրի Վկայեայ (C. P. A.) հաշուապետ մըն է, որուն ներկայացուցած հաշիւները պաշտօնական հանգամանք ունին որեւէ տեղ: Ժողովին Ա. Նիստը փակուեցաւ ժամը 1 ին:

Բ. ՆՈՍ

Ընդհ. Ժողովին Բ. Նիստը սկսաւ կէսօրէ ետք ժամը 2.30 ին:

9. ՎԱՆԵՐԱՏՈՒՄ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՒ ՀԱՇՈՒՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒ. — Ժողովականներու կողմէ զանազան հարցումներ և բացատրութիւններ խնդրուեցան թէ՛ ընդհանուր և թէ՛ հաշուական տեղեկագիրներու մէջ յիշուած կարգ մը նիւթերու մասին: Նախագահին ու Հաշուապետին տուած լուսարանութիւններէն ետք, առաջարկուեցաւ և երկրորդուեցաւ փաւերացնել կեղըր. վարչութեան Ընդհանուր և Հաշուական Տեղեկագիրները: Ժողովը գնահատանքով և ծափերով ընդունեց և փաւերացուց զանոնք:

10. ԿԱՆՈՒՄԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑ. — Այս հարցին նկատառումը յառաջիկային յետաձգուեցաւ:

Այս առթիւ, Ժողովականներէն ոմանց խնդրանքին վրայ, Նախագահը մանրամասնօրէն ներկայացուց կեղըր. վարչ. ժողովին և Եւրոպայի կեղըր. Բանձնաժողովին միջև ծագած տարակարծութիւնները և անոնց ներկայ վիճակին հասնելուն տխուր պատճառները: Նախագահին տուած ընդարձակ լուսարանութիւններէն յայտնի եղաւ որ կեղըր. վարչ. ժողովը անկեղծօրէն ջանացած էր այս վէճին բարուրդ լուծում մը գտնել. իրաւաբանութեամբ և Բարեգործականի անմիջական շրջանակին մէջ, բայց իր համբերատար բոլոր փորձերը ապարդիւն մնացած էին: Ժողովը ցաւով արձանագրեց Փարիզի խմբակին դատարան դիմելու արարքը և միաձայնութեամբ քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը. —

«Գորդ Ընդհանուր Ժողով, լսելէ վերջ Նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանի ձառն ու բերանացի յաւելուածական բացատ-

րութիւնները ի պատասխան զանազան հարցումներու, անարգարանալի կրգտնէ Փարիզի անջատողական խմբակին առարքները և կ'այսպէս ու կր դատապարտէ Հ. Բ. Ը. Միութեան միասնականութեան և բարօրութեան համար ֆասակար եղող անոր գործունէութիւնը: Այս առթիւ, Ընդհ. Ժողովը միաձայնութեամբ զօրավիշ կը կանգնի կեղըր. վարչութեան և անվերապահ վատահոթիւն կը յայտնէ անոր՝ այս ցաւալի կացութիւնը զիմաւորող իր ձեռնարկներուն և ջանքերուն համար:»

11. ՈՒՂԵՐՁՆԵՐԻ. — Առենայեցեալն հրաւերով խօսք առաւ Պէյրութէն երաժշտապէտ Տիար Համբարձում Պէրպէրեան, որ, ինչպէս վերը բախնէ, Լիբանանի շրջանակը կր ներկայացնէ Ան յայտնեց թէ Լիբանանի մէջ Բարեգործականի ընդհանուր շրջանակը բացարձակապէս համոզուած է որ Ամերիկա լաւագոյն կեղրունաւայրն է մեր Միութեան, և թէ ամէն ոք կը հիանայ այն հոյակապ գործունէութեան վրայ զոր ցոյց տուած է կեղրոնը: Մեր շրջանակը, բաւ ան, երախտապարտ է միշտ և է՝ Ամերիկահայերուն՝ իրենց աշանչելի զոհողութեանց համար: Տիար Պէրպէրեան ներկայացուց նաև Լիբանանի շրջանակի բաղձանքը տեղւոյն վրայ հաստիքներ կալուածներ ունենալու մասին և իր խօսքերը վերջացուց նոյն շրջանակի լման հաւատարմութիւնը կրկնելով կեղըր. վարչութեան:

Տիար Պէրպէրեանի ուղերձին կապակցութեամբ Նախագահը յայտնեց թէ անհնար չէ որ ապագային ձեռնտու պայմաններու ներքե Ընդհ. Ժողովը գումարուի Ամերիկայէն դուրս ուրիշ վայրերու մէջ: Անդրադառնալով Լիբանանի երկու կազմակերպութեանց հարցին, որուն ակնարկած էր Տիար Պէրպէրեան, Նախագահը գովեցաւ իրանդալաւ խօսքերը բնականորէ գործունէութեամբ մասին, շեշտեց թէ կեղրոնը միշտ սիրով կը քաջալերէ այդ կազմակերպութիւնը, բայց կ'ակնկալէ որ Լիբանանի շրջանակը ևս յանձնառու ըլլայ զոհողութեանց:

12. ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐԻ. ՎԱՐՁ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ. — Նախագահը յայտարարեց թէ կեղըր. վարչ. Ժողովի հինգ անդամներ՝ Տեառք Զարիզ Գարակէօղեան, Տիգրան Օյաշեան, Ռիշրբա Տօրեան, Եղուարդ Աղաձանեան և Յակոբ Տէրտէրեան, իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած էին, իսկ վիցերորդ անգամ մըն ալ՝ Տիար Հայկ Գալուքեան, տարւոյն սկիզբը հրաժարած էր կեղըր. վարչութեան անդամակցելէ: Ընտրական Բանձնախումբի Առենայեցեա Տիար Օննիկ Նորհատ ներկայացուց ընտրելիներու երկպառակցանկ մը, որուն վրայ կր գտնուէին նաև զադարեալ անդամներու անունները, քանի որ, բոտ կանոնադրի, անոնք վերընտրելի են:

Գաղանի քուէարկութեամբ վերընտրուեցան Տեարք Զարգ Գարակէօզեան, Ռիշրբա Տօրեան, Եղուարդ Աղանեան, Տիգրան Պոյաճեան և Զափոր Տէրաւրեան: Իսկ իբրեւ նոր անդամ ընտրուեցաւ Տիար Ոննիկ Պետրոսեան:

13. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՇՈՒԵՔԵՆԻՉ ԵԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ — Ձեռամբարձ քուէով և միաձայնութեամբ Հաշուեքներէ Յանձնախումբի ընտրութեան համար քուէի իրաւունք տրուեցաւ Ատենապետին, որուն մէկ քուէով ընտրուեցան հետեւեալները իբրեւ անդամ V ՍԻ Հաշուեքներէ Յանձնախումբի: — Տեարք Պետրոս Թէրզեան, Թէֆթ Մարտիրոսեան և Ռիշրբա Վրէկաբի:

14. ԳԵԱՆԱՏԱՆՔԻ ԲԱՆԱՁԵԻԵՐ — Ուղերձներու Յանձնախումբի կողմէ Տիար Ա. Փոլատեան Ընդհ. ժողովին ներկայացուց հետեւեալ Գնահատանքի բանաձեւերը. զորո ժողովը միաձայնութեամբ որդեկրեց:

ա) Հ. Բ. Ը. Միութեան 40րդ Ընդհանուր ժողովը յարգանքով և երախտագիտութեամբ կը յիշէ Միութեան երանելի հիմնադիրներուն, մեծանոցի բարեբարներուն, ազգանուէր զատուկաւորներուն և զանաբերդ անդամներուն անուններն ու գործերը:

բ) Ընդհ. ժողովը իր հաստատմութիւնն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու լայնախոհ կառավարութեան և անոր կորովի նախագահին՝ ձոն Թ. Քէնէտինի ջանքերուն կատարեալ յաջողութիւն կը մագթէ:

գ) Ընդհ. ժողովը իր որդիական յարգանքն ու սէրը կը մատուցանէ Ամենայն Հայոց Սրբապետին Ն. Ս. Օ. Տ. Ս. Վաղգէն Ա. ին և կը գնահատէ իր շինարարական անդուռ աշխատանքները:

դ) Ընդհ. ժողովը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Միութեան զոյգ Պատուակալ Նախագահներուն՝ Տեարք Զարեհ Պէյ Նուպարի և Արշակ Գարակէօզեանի, անցեալին իրենց մատուցած ծառայութեանց և ներկայիս Միութեան հանդէպ ջոյք տուած շահագրգռութեանց համար, և իրենց կը մագթէ արեւատ նոր տարիներ:

ե) Ընդհ. ժողովը կը գնահատէ Միութեան կեդր. Վարչ. ժողովին Նախագահ Տիար Ալեք Մանուկեանի և իր պաշտօնակիցներուն խմատուն առաջնորդութիւնն ու նուիրեալ գործունէութիւնը՝ նոյնպէս, Ընդհ. ժողովը իր բացարձակ մատահանութիւնը կը յայտնէ և հաստատմութիւնը կը հաստատէ կեդրոնին հանդէպ՝ Միութեան հիմնական նպատակներն ու միառնակեանութիւնը պահպանելու ձգտող իր նախանձախնդիր ու հետապնէ ջանքերուն համար:

զ) Ընդհ. ժողովը կը գնահատէ Միութեան Ընդհ. Տնօրէն Տիար Դրիգոր Կրեակոս:

եանի ձեռնհաս ու նուիրեալ գործունէութիւնը, ինչպէս նաև կեդրոնական Գրասենեակի պաշտօնէութեան աշխատանքը:

է) Ընդհ. ժողովը յարգանքով կը յիշէ Միութեան Ամերիկայի Շրջանակի Հիմնադիր, հանրային ու զրահան մշակ Վահան Մ. Գիւրքեանի յիշատակն ու մատակը:

ը) Ընդհ. ժողովը կը գնահատէ արտասահմանի մարմիններուն գործունէութիւնը, ինչպէս նաև՝ ներկայ զմարտութեանց շրջանին՝ կեդրոնին հանդէպ իրենց ջոյք տուած մատահանութիւնն ու գործակցութիւնը:

ր) Ընդհ. ժողովը սիրով կ'ողջունէ Միութեան Լիբանանի Շրջանակին պատգամաւոր և ծանօթ երգահան — խմբավար Տիար Համբարձում Պէրպէրեանի ներկայութիւնը մեր մէջ, որ իրենց կրթական և երիտասարդական գործունէութիւնն իսնդամառ ակնկեկութիւններ ու փափաքներ հաղորդել ևս, Լիբանանի Շրջանակին հաստատմութիւնը յայտնեց կեդրոնական Վարչութեան և երախտագիտութիւնը՝ Ամերիկահայ գոհարեքող զաւուրին:

ժ) Ընդհ. ժողովը կը գնահատէ Ամերիկեաներու և արտասահմանի հայ մամուլին այն մշակները որոնք սիրով կը արամադրեն իրենց թերթի սինակները Բարեգործականի ազգայնականման ձեռնարկներուն, ինչպէս նաև իրենց խմբագրականներով պաշտպան ու սատար կը հանդիսանան անոր:

ժա) Ընդհ. ժողովը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ 40րդ Ընդհ. ժողովի Գիտանին Ատենապետ Տիար Ալեք Մանուկեանին, Ատենապետ Տիար Տիգրան Պոյաճեանին, ինչպէս նաև Ընդհ. ժողովի գանազան Յանձնախումբերու Ատենապետներուն և անդամներուն:

15. ՓԱՊՈՒՄ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ. — Ընդհ. ժողովը որակարգի հարցերը աւարտած ըլլալով, Ատենապետին կողմէ կարդացուեցաւ Ա. և Բ. Նիստերու առեւտրութիւնը և ժողովը վաւերացուց զայն:

Ընդհանուր ժողովը վերջ գտաւ ժամը 6ին:

Գիւնն Հ. Բ. Ը. Միութեան

40րդ Ընդհանուր ժողովի

Ատենապետ
ՏԻԳՐԱՆ ՊՅՈՒՃԵԱՆ

Ատենապետ
ԱԼԵՔ ՄԱՆԱԿԵԱՆ

Նիւ Եոթ, 15 Դեկտ. 1962

ԶԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՍՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

- Ներկայ Զեկոյցը կը բովանդակէ 1962ի երկրորդ վեցամսեային ընթացքին Հիմնարկութեան կողմէ կատարուած օժանդակութիւններուն և յատկացումներուն ցուցակը: Ասանց գումարն է 148,495 տոլար որ կը բաժնուի հետեւեալ ձևով:
1. Յաւելումածական յատկացում բոլոր հայկական գոյրոցներուն մէջ որոշ թիւով կարօտ աշակերտներու գոյրոցական թոշակին վճարման ընդհանուր ֆոնտին, 1962-63 տարեշրջանին համար, իւր հետեանք աշակերտութեան թիւին յաւելման \$ 30,000
  - Սոյն 1962-63 տարեշրջանին ընթացքին, 17 երկիրներու 290 գոյրոցներուն մէջ 4209 աշակերտներու թոշակը վճարուած է շնորհիւ այս ֆոնտին, որուն ընդհանուր գումարը հասած է, նոյն տարեշրջանին համար, 150,175 տոլարի:
  2. Յատկացում վերադիւրեալ ֆոնտին, 1963-64 և 1964-65 տարեշրջաններուն համար \$ 320,000
  3. Օժանդակութիւն Վազոյա Խաչի, Պէլիքիթէնի (Փիրա, Ֆրանսա) իւր ամառանային կայանին նորոգութեան համար \$ 2,040
  4. Օժանդակութիւն Սարգիսի Հայկ. «Փէօնէս և Աքսիոն» ընկերակցութեան, 19 Պոլի (Իդու, Ֆրանսա) իւր ամառանային կայանին ընդարձակման համար: Ընկերակցութիւնը նոյն նպատակին համար յատկացուցած է հաստար գումար մը \$ 12,265
  5. Յատկացում Հայկ. երկրորդական վարժարաններու քիմիագիտական, բնագիտական և բնապատմական աշխատանոցներու սարքաւորման համար \$ 50,000
  6. Յատկացում Հօմարտ Գարակօղեան Հիմնարկութեան, առաջին 100 աշակերտներու խումբի մը ատամնարուստական ըննութեան համար, Հալէպի (Սուրիա) շրջանի Հայկական գոյրոցներուն մէջ \$ 600
  7. Յաւելումածական յատկացում Պաղտատի Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բուժարանին շինութեան համար \$ 3,780
  8. Յաւելումածական յատկացում Հրատարակութիւններու սահմանուած ֆոնտին \$ 28,000
  9. Յատկացում Համալսարանական կրթութեան կենտրոններու ֆոնտին 1963-64 տարեշրջանին համար \$ 140,000
  - 1962-63 տարեշրջանին մէջ 191 ուսանողներ համալսարանական ուսման համար թոշակ ստացան այս ֆոնտէն
  10. Օժանդակութիւն Սթանֆորտի Պօպսեան-Վարվառեան վարժարանի վերաշինութեան համար: Յատկացում գումարը կը ներկայացնէ վերաշինութեան ծախքերուն կէսը, միւս կէսը հայթայթուելով գոյրոցին Հոգաբարձութեան կողմէ \$ 25,000
  11. Յաւելումածական յատկացում Սկիւտարի (Սթանֆորտ) Ս. Խաչ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան համար, որ մկրտուած է ողբացեալ Պր. Գալուստ Կիւլպէնկեան \$ 10,000
  12. Յատկացում Սթամպուրի Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին, վիրարութեան գործողութեան կազմածի մը գնման և հիւանդներու փոխադրութեան յատուկ վերելակի մը գեանդման համար \$ 21,000
  13. Մասնաւոր յատկացում Սկիւտարի (Սթամպուր) Ս. Խաչ Լիւթին \$ 5,810

Ցուցակ Հիմնարկութեան յատկացումներուն սկիզբէն մինչև այսօր

1 Ցուրիս - 31 Դեկտեմբեր 1962.	Տոլար
Յաւելումածական յատկացում հայկական վարժարաններու օգնութեան ֆոնտին	30,000
Նոյն ֆոնտին՝ 1963-64 և 1964-65 տարեշրջաններուն համար	320,000
Վազոյա Խաչի ամառանային կայանին	2,040
«Փէօնէս և Աքսիոն»	12,265
Երկրորդական վարժարաններու դիտական աշխատանոցներուն	50,000
Ատամնարուստական ըննութեան Հալէպի շրջանի վարժարաններուն մէջ	600
Պաղտատի Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բուժարանի շինութեան	3,780
Յաւելումածական յատկացում հրատարակութեանց ֆոնտին	28,000
Համալսարանական կրթութեան կենտրոններու (1963-64)	140,000
Պօպսեան-Վարվառեան վարժարանի (Սթամպուր) վերաշինութեան	25,000
Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (Սթամպուր) նորոգութեան	10,000

**«ՍԻՈՆ»Ի ԽՄԲԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ,
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ**

Քառասնամեակ Հ. Մ. Մ.ի (1921-1961)՝ Պէյրուիթ, 1961:

Երեանի Պետական Մատենադարանէն ստացանք. —

ա) Գիտական նյութերի ժողովածու — Թիւ 1, 1941: ը) Նոյնին թիւ 2ը, 1950:

գ) Բանբեր Մատենադարանի — Թիւ 3, 1956: զ) Նոյնին թիւ 5ը, 1960:

Հայաստանի Կոմպոզիտորների Միութենէն ստացանք 13 կտոր հայկ. երաժշտական ստեղծարարներ — Բաղատիկ: Պէյրուիթ, 1962. էջ 496: [Ծագործութիւններ:

Կեանքի ճանապարհին — Հրանդ Գույումճեան (նուրա): Փալիկ, 1962, էջ 229:

Քերտածներ — Զարեհ Մելքոնեան (նուրա): Պէյրուիթ, 1962, էջ 127:

Նստեցիք — Բարսէղ Արդ. Թովմեան (նուրա): Պէյրուիթ, 1962, էջ 104:

Արեւիկայում Արարիկեան Նամասակայ (Զոհերգ) — Ռուբէն Գարախանեան, «Քէմանչի»-ում
Ա. Օ. Ք. Ս. էն ստացանք. — [նուրա): Պէյրուիթ:

ա) Հոգովներ — Կազմեց Ռ. Աթայան: Երեւան, Հայկական, 1962, էջ 44:

բ) Հայրենաբաղձ ճնշումներ — Յ. Բրուսյան: Երեւան, Հայկական, 1962:

Անդրադարձութիւններ (Հ. Ս. Կոզեանի «Հայոց եկեղեցին» գործին տարածք) — ԵԱՏ
(նուրա): Երևան, Ժող. Ա. Յակոբեան, 1962, էջ 47:

Զոյլ Ալեքս (Քերթումներ) — Վարդերես Գարակէտեան (նուրա): Բաթնայուլ, 1962:

Լուսմամբ — Խաչիկ Ամիրեան (նուրա): Բաթնայուլ, 1962, էջ 16: [էջ 46:

Գիտական և Իր Հայրերի — Սրբա Սահակեան: Նուրա Սրբայր Հայ-
րենապետի Միութենէն: Պէյրուիթ, 1955. էջ 1368 և յաւելումներ:

Հայրենաբաղձ — Վարդան (նուրա): Պէյրուիթ, 1962, էջ 39:

Կեանքի երգեր — Նուրա Գէորգի (նուրա): Պէյրուիթ, 1962, էջ 100:

Պր. Վահրամ Սօփեան (Ամիրեան) կը նուրա Լոյս Հանդէսի Ա. — Ե. (1901-1906) տա-
րիներու կազմուած հասարակական:

Կոչնակ — 1910 Մայիսէն մինչև 1912 Գեղար: Նուրա ըստ Նուրա: [նուրա: ըստ

Նոյնին 1911, 1912, 1913 և 1915 տարիներու կազմուած հասարակական: Նուրա ըստ

Հայ Ժողովրդի Մարդաբանական և Պատմա-Հոլովորական Գոյացումը — Գեղար Բ. Մի.
նուրա: Թէհրան, 1962, էջ 35:

Յատկացում Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին (Սթամպուլ)

21,000

Մատենադար յատկացում Ս. Խաչ Լիւնին (Սթամպուլ)

5,810

Գումար 1 Յունուար — 30 Յունիս 1962ի յատկացումներուն

648,495

Ընդհ. գումար 1962ի յատկացումներուն

284,065

Ընդհ. գումար Հիմնադրութեան յատկացումներուն մինչև 31 Գեղարներ 1961

932,500

Ընդհ. գումար մինչև այսօր կատարուած յատկացումներուն

3,688,015

Լիզպոն, 15 Յունուար 1963

ԳԱԼՈՒՍ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

4,020,515

تصدرها - بطريفة الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النافذة رئيس الاساقفة هايكازون أبراهاميان

العدد ٢

تطبع في مطبعة دير الارمن - القدس

يناير ١٩٦٣

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem

Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.

Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

2. Ջարեհ Պատկեան կը նուիրէ. —
- ա) Լեւոն Ա. Թագաւորին Գրամետրոն Պատկերաստիպին Մագուժը (արտասացուած «Հանդէս Ամսօրեայ»էն), էջ 20, [էջ 11;
- բ) Կիլիկիան Հայոստանի Վանառականութիւնը (արտասաց. «Հանդէս Ամսօրեայ»էն);
- գ) ARMENIAN GOLD COINS OF THE ROUPENIAN DYNASTY (Reprinted from the American Numismatic Society Museum Notes X). 4 pages.
- COINAGE OF CILICIAN ARMENIANS - Paul Z. Bedoukian (presented by the author). New York, The American Numismatic Society, 1962, pp. 491 + XLVIII.
- THE EPISTLE TO THE ROMANS - Handby C. J. Moule. Published & presented by Pickering & Inglis Ltd. London, pp. 437.
- SCIENCE MUSEUMS IN DEVELOPING COUNTRIES - Frank Greenway. Published & presented by the Int. Council of Museums. Paris, 1962, pp. 66.
- ANNUAL REPORT OF THE COUNCIL - For the year ending 30.6.1961. National Library of Australia. Canberra, 1962, pp. 20.
- REPORT OF THE ACCOUNTANCY CHECKING COMMISSION RELATING TO THE YEAR 1961 - Calouste Gulbenkian Foundation. 1962, pp. 27.
- ANNUAL REPORT - 1962. Int. Monetary Fund. Washington, D. C., pp. 259.
- 6TH ANNUAL REPORT - 1961-62. Int. Finance Corporation. Washington, D. C.,
- 17TH ANNUAL REPORT - 1961-62. World Bank. Washington, D. C., pp. 62. [pp. 31.
- 2ND ANNUAL REPORT - Int. Development Ass'n. Washington, D. C. 1961-62. Pp. 32.
- DICTIONARY OF MUSIC AND MUSICIANS Grove - Supplementary Volume - 4th Edition - Edited by H. C. Colles. London, 1945, pp. 688.
- THE SELJUKS IN ASIA MINOR - Dr. Glynn Daniell. London, 1961, pp. 280.
- INTRODUCTION TO SOLID CHEMISTRY - Minas Ensanian (presented by the author). Washington, 1959, pp. 303 (stencilled).
- THE EMERGENCE OF MODERN TURKEY - Bernard Lewis. London, 1962, pp. 511.
- Institute for the Study of the USSR presents the following books:—
- a) THE USSR AND THE FUTURE - Leonard Schapiro. Munich, 1962, pp. 324.
- b) SOVIET HIGHER EDUCATION - I. N. Shumilin. Munich, 1962, pp. 178.
- A KEY TO SOVIET POLITICS - Roger Pethybridge. Presented by the George A. S. Goddard Fund, New York, 1962, pp. 207.
- THE ROLE OF THE FOOD IN WORLD PEACE - Presented by the Int. Symposium Committee. Ohio, 1962, pp. 111.
- CALENDAR OF CHRISTMAS RELIGIOUS CEREMONIES IN BETHLEHEM - Dec. 24 1962 - Jan. 19 1963. Karam Press, Jerusalem (English & Arabic).
- LA RESURRECTION DE L'ETAT D'ISRAEL - T. Karnig. Paris, 1950, pp. 65 + 15.
- Տօնիկեան Գրատունէն ստացանք 5 թատերական գրքեր/կներ:
- Ներելլման Պաներ (Բանաստեղծութիւններ), Ա. Գիրք - Զօրայ Ս. Գասպարեան: Տպ. և նուէր Կ. Տօնիկեան Գրատուն, 1962, էջ 87, [1954, էջ 20;
- Բարձրացիր, Բարձրացուր (Թատր. 2 արար) - Յակոբ Թ. Նազարեանց (նւրաւ.): Պէյրութ, Յեղափոխական Ալլում (Դ. Շարք. թիւ 1) (37): Հրատ. և նուէր Աւոյի: Պէյրութ, 1962,
- Յեղափոխական Ալլում (Դ. Շարք. թիւ 2) (38): Հրատ. և նուէր Աւոյի: [էջ 32;
- Մխիթարիչը, Սուրբ Հոգին - Ս. Թ. Ճամճեան: Նիւ Եորք, էջ 40;
- Յրաճուրիւն - Շահան Արծրունի: Հրատ. և նուէր Թրքահայ Ուսուցչաց Միութեան: Իսթանպուլ, 1962, էջ 45;
- Արդարութեան Ճանապարհով - Արամ Գառնէ (նուիրատու): Թէհրան, 1962, էջ 126;
- Մեակուրային ինդիքներ - Դոկտ. Աշոտ Գասպարեան: Թէհրան, 1962, էջ 79;
- Յանգարան և Թանգարան Հայ Լեզուի - Հ. Խաչիկ Վ. Աթանասեան (նուիրատու): Հայ Կաթողիկէ Տպարան, Պէյրութ, 1961, էջ 442;
- Խօսք Մեր Սիրելի և Պատուական Զաւակներուն: Անթիլիաս, 1962, էջ 8;
- Տեսական Քննադատական Փորձեր - Գէորգ Աճեմեան (նւրաւ.): Պէյրութ, 1962, էջ 159;
- Կ. Սիսալի մենդեան և Գրական Գործի 50ամեակի Նշումները Հայաստանում: 1961, էջ 24;

1963-Ի «ՍԻՈՆ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Երևանյան

- Հոգ. Տ. Մաշտոց վրդ. Բարիլուսեան՝ Արթ. Տ. Խաչիկ Քչյ. Գերմանիկեանին (Հոգ. սան Աւետիս Տէր Բակրեան՝ Տիար Բակրեան Տէր Բակրեանին (Պէյրուս)։ [Էջ 15]
- Տիար Գալուստ Բէքէեանին (Մեղակուն)։
- Ժող. սան Եղիա Պալիօզեան՝ Տիար Ներսէս Պալիօզեանին (Հալէպ)։
- Ժող. սան Վաղգէն Քէսէրեան՝ Տիար Գեղամ Քէսէրեանին (Հալէպ)։
- Ժող. սան Ասպէս Տաղմաճեան՝ Տիար Միսաք Տաղմաճեանին (Անթիլիան)։
- Ժող. սան Թորոս Մկրտիչեան՝ Տիար Նշան Մկրտիչեանին (Հալէպ)։
- Տիար Գրիգոր Զարբգեանին (Հալէպ)։

Բերդեան

- Հոգ. Տ. Մարտիկ վրդ. Տեփոյեան՝ Գերշ. Տ. Տաճատ Արքեպս. Ուրֆուլեանին (Ս. Տիար Շիւքրի Մալաթեանին (Գամիշլի)։ [Ժիլի]

Կենաց Երկր. Վարժարանէն նուէր ստացանք իրենց Տարեգիրքի 4 տարուան հաւաքածու. Ա. Օ. Ք. Ս. էն ստացանք. — [Ներք (1957-1962]

- ա) Ավարայրի ձախաճարձը — Հ. Ս. Հարությունյան։ Երեւան, Հայպետհրատ
բ) Փյունիկ (Վրդակ) — Ս. Ալաջաջյան։ Երեւան, 1962, էջ 230։ [1962, էջ 61]
- գ) Սեմնացանքը Զվերադարձան — Բ. Հովսեփյան։ Երեւան, 1962, էջ 291։
- դ) Կրասիկան եւ Մեր Օրերը — Լ. Հ. Հովսեփյան։ Երեւան, 1962, էջ 191 և յա.
ե) Մերոպ Մաշոց — Դ. Սեփակ։ Երեւան, 1962, էջ 88։ [Երեւան]
- զ) Մերոպ Մաշոց (Հոգմաճեանի ժողովածու) — Խմբագրեց Աշոտ Հովհաննիսյան։
է) Վարժ Մաշոցի — Կորյուն։ Երեւան, 1962, էջ 175։ [Երեւան, 1962, էջ 305]
- ը) Հայ ժողովրդական Հեփիաքներ — Հովսեփ Օրբելի։ Երեւան, 1962, էջ 670։
- թ) 17-րդ Դարի Ազատագրական ճարտուներն Արեւմտեան Հայաստանում — Հ. Ս. Անան.
յան։ Երեւան, 1961, էջ 441։
- ժ) Ժամանակակից Հայերենի ճարտարաւորման Մի Քանի Հարցեր — Ս. Դ. Արք.
համյան։ Երեւան, 1962, էջ 169։
- ժա) Մաշեմադարան — Դ. Վ. Արքայան։ Երեւան, 1962, էջ 86 և մանրանկարները
- Յ. Քիւրաեան կը նուիրէ իր գործերէն. — [պատճեններ]
- ա) Թորոս Տարեցի — Նիւ Երթ, 1943, էջ 47։
- բ) Ա. Տը Լա Մորեի Ուղեգրութեան Հայոց Մասին — էջ 28։
- գ) Բաբակ եւ Սան Իպե Սեբաս (Արատապ. «Բազմապէս») — 1958, էջ 33։
- «Յանախանաւում» ձուերի Հեղինակի Հարցը — Ա. Ն. Արապյան (Նուիրատու)։ Երեւ.
վան, Հայկ. ՍՍՍԴ ԳԱ հրատ.։ 1962, էջ 25-38։

(Ճարտանկարներ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՏՊԱՐԱՆԷՆ

ԵԱՏ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հ. Ս. ԿՈԳԵԱՆԻ

“ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ” ԳՈՐԾԻՆ ԱՌԻՅՈՎ)

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)